Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Гэмнай 1921 оной ...иин 21-һээ гарана. | № 298 (18321). | 1989 оной декабриин 28, четверг | Сэн 3 мүн.

ЛИТВАГАЙ КОМПАРТИИН XX СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮДТЭ ХАБААТАЙ АСУУДАЛНУУД ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй 1989 оной декабриин 26-най тогтоол

1. Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой хэһэн элидхэл соохи сэгнэлтэнүүдые, тобшололнуудые гүйсэд дүүрэнээр һайшааха.

Литвагай Компартида тохёолдожо байһан байдалаар КПСС-эй ЦК-гай һанаагаа зобожо байһыень республикын коммунистнууд, ажалшад ойлгохо аабза гэжэ найдажа байһанаа КПСС-эй ЦК-гай Пленум мэдүүлнэ.

2. М. С. Горбачевой элидхэл соохи сэгнэлтэнүүдые, тобшололнуудые КПСС-эй бүхы гэшүүдтэ, оронойнгоо үргэн ниитэ ажалшадта ойлгуулха шухала гэжэ Пленум тоолоно. КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд, союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудай, партийн крайкомуудай, обкомуудай нэгэдэхи секретарьнар, бүхы партийна эдэбхитэй Пленумэй материалнуудаар ябуулагдаха политическэ хүдэлмэридэ хабаадаха.

3. Республикын коммунистнуудтай, партийна организацинуудтай, республикын ажалша коллективүүдтэй уулзалгануудые үигэргэхын тула КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдһээ, гэшүүндэ кандидадуудһаа, ЦК-гай секретарьнарһаа, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүдһээ, гэшүүндэ кандидадуудһаа бүридүүлэгдэһэн Пленумдэ хабаадагшадай бүлэгэй Литва ошохонь шухала гэжэ тоолохо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой Литва ошохо гэ...шэ мүн лэ таарамжатай гэжэ Пленум тоолоно.

4. Энэ хүдэлмэри ябуулһанайнгаа һүүлээр КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй заседание үргэлжэлүүлхэ, зохихо шиидхэбэринүүдые баталан абаха.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...оной декабриин 26-да КПСС-эй ЦК-гай ээлбэшэ Пленум дээрэ Литвагай Компартиин ...ездын шиидхэбэринүүдтэ хабаатай асуудалые зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлһэн байгаа. ...нумэй тогтоолой проект зохёон бэлдэхэ комиссиин үмэнэһөө КПСС-эй ЦК-гай секре... **А. Медведев** үгэ хэлэбэ.

...Р-эй Науканнуудай академиин вице-президент, СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин ...ниин түрүүлэгшэ **В. А. Коптюг**, КПСС-эй ...вско горкомой нэгэдэхи секретарь **Ю. А. Пр...**, Литвагай Компартиин Саг зуурын ЦК-гай ...арь (КПСС-эй платформо дээрэ), Вильнюс ...партиин Октябрьска райкомой нэгэдэхи сек... **В. Н. Швед**, Литвагай Компартиин Саг зуу... ЦК-гай секретарь (КПСС-эй платформо дээ... Литвагай ССР-эй Верховно Советэй Президиумэй ...советник **Ю. Ю. Куолялис**, СССР-эй Верховно Советэй Национальностьнуудай Советэй Түрүүлэгшэ **Р. Н. Нишанов**, КПСС-эй Тюменскэ обкомой нэгэдэхи секретарь **Г. П. Богомяков**, Литвагай Компартиин ЦК-гай секретарь байһан **Б. А. Зайкаускас**, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо **В. М. Никифоров**, Литвагай Компартиин ЦК-гай секретарь байһан **С. А. Гедрайтис**, Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **Е. Е. Соколов**, Краснодарай хизаарай КПСС-эй Адыгэйн обкомой нэгэдэхи секретарь **А. А. Джаримов**, Литвагай ССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **В. С. Астраускас**, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь **В. В. Карпов**, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна хяналтын комитедэй түрүүлэгшэ **Б. К. Пуго**, Барилга ба архитектурын асуудалнуудай талаар СССР-эй Верховно Советэй комитедэй түрүүлэгшэ **Б. Н. Ельцин**, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **Е. И. Сизенко**, ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **В. И. Мироненко**, Москвагай С. В. Ильюшинэй нэрэмжэтэ машина бүтээлгын заводой генеральна конструктор **Г. В. Новожилов**, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо **В. Г. Захаров**, Украинын Компартиин Львовско обкомой нэгэдэхи секретарь **Я. П. Погребняк**, РСФСР-эй Театральна ажал ябуулагшадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ **М. А. Ульянов**, ВЦСПС-эй секретарь **В. М. Мишин**, Украинын Компартиин Днепропетровско обкомой нэгэдэхи секретарь **Н. К. Задоя**, КПСС-эй Ленинградска обкомой хоёрдохи секретарь **А. М. Фатеев**, РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо **Т. Г. Иванова** гэгшэд Пленум дээрэ үгэ хэлээ.

Пленум зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар тогтоол баталан абаба, тэрэнь хэблэлдэ толилогдохо.

Пленумэй түгэсхэлдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь **М. С. Горбачев** үгэ хэлэбэ.

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН ХУБИ ЗАЯАН ПАРТИИН БАТА НЭГЭДЭЛҺЭЭ ЭХИТЭЙ

КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ 1989 оной декабриин 25-да М. С. ГОРБАЧЕВОЙ хэһэн элидхэл

...эй ЦК-гай мүнөөдэрэй ...мэнэ һаяхан дүүрэһэн ...депутадуудай хоёрдо...адтэй сэхэ холбоотой. ...дүүрэһэн Съезд ба ...баталан абаһан шиидхэбэринүүдые, ...дүүд манай ороние хушэнэдхэлгын замаар ...хэгэр дабшуулхын тула ...р ехэ удха шанартай ...

...ан шэнэдхэлгын хэрэбэлүүлгэдэһэнэй ашаар ...нөөө резолюционно хуанүүдай эгээл харюусалгатай шатада хүрэжэ ерээд ...эбэрэйбди. Баталагдан ...ан шиидхэбэринүүдые боэрэнь бэелүүлэн, имагнөө бидэнэй ямараар ...ябуулһанһаа ороной, ...ахаһуужа байһан, арахуби заяанда дан ехэ ...дулдыдаха байна. Энэ ...Советскэ Союзай Компартиин дүүргэхэ ёһоо...ан харюусалгатай үүргэ ...р лэ тодорхойлогдоно. ...ескэ манлай байһан ...ь КПСС эдэ бүхы зо...удые амжалтатайгаар ...хэ, өөрөө шэнэдхэгдэ...ха, шэнэ зорилгонуударалдуулан, байгууламхудэлмэриингөө арга ...удые, ёһо гуримуудые ...ёһотой байһаниинь ...

...бүгэдэ — хубилган шэ...ын ябаса, ерээдүйе сэг...уд, тобшололнууд, пар...байгуулалтын, парти до...мократие үргэдэхэн ...нууд — съездын урда...едэ, КПСС-эй XXVIII ...дэрэ коммунистнуудай, ...бүхы обществын гол ач...табигдаха зэргэтэй. ...е мүнөө хубилган шэ...ын зорилгонуудай үн...үри дээрэ КПСС-эй ...нягта жагсаагай, ...ай хэзээ хэзээнэйхиһэ...та хэрэгтэй байһаниинь ...

...й партида юрэ бусын ...байдалые зүбшэн хэл...тула эгээл энэ үедэ ...й ЦК-гай Политбюро ...й ЦК-гай түс Пленумарлаа. Һаяхан боложо ...н Литвагай Компартиин ...здын «Литвагай Компартиин бэсэ дааһан ...тухай декларацие», ...гай Компартиин эрхэ ба ...тухай тогтоолые баталан ...нь таанад мэдэнэ хэ...ана. КПЛ-эй Программа ...Статут (Устав) мүн лэ ...дан абтаа.

...гай эмхиин эрхэнүүд ...Литвагай Компартиин ...хүрэтэрхи байдал пар...жал ябуулгын асуудал...бэсэ даагаад шиидхэхэ, ...й ажэбайдалда хабаа...нэн республикын олон...мунистнуудай һанал бо...тааралданагүй гэжэ эдэ ...ектнүүд соо мэдүүлэг...ПСС-эй Литвагай рес...нскэ организаци ха...итвагай бэсэ дааһан бай...Коммунис парти бо...жэ съезд соносхоо. Бэ...ан байдалтай Литвагай ...атическа гүрэниие бай...

...гуулха гэжэ тэрэнэй гол зорилго мүн. Бусад партинуудтай, ниитын эмхинүүдтэй бэ...худэлөөнүүдтэй адли, хубилган шэнэдхэгдэһэн Компарти адли тэгшэ эрхэтэй партнерой үндэһэ һуури дээрэ КПСС-тэй харилсаа холбоо тогтоохые хараална. Тиихэдэ Литвагай Коммунис партиин баталан абаһан шиидхэбэринүүдые КПСС-эй ямараар ойлгодог байһанһаа эдэ харилсаанай түхэл маяг, удха дулдыдаха байна.

«Литвагай Компартиин Статут бодотоор бэелүүлхэ тухай» Литвагаи Компартиин XX съездын тогтоол соо, тусхайлбал, иигэжэ хэлэгдэнэ: «Дээдэн зургаан болохо КПСС-эй Уставай үндэһөөр Литвагай Компартиин XX съезд 1989 оной декабриин 20-до һунгагдаһан делегадуудай олонхиин дуугаар Литвагай Компартиин бэеэ дааһан байдал тухай декларацие», «Литвагай Компартиин эрхэ ба уялга тухай» тогтоолые баталан абаба. КПСС-эй Уставай ёһоор, эдэ документнүүд партиина организацинуудай бүхы гэшүүдтэ уялгата байна». Бүхы юумэнэй орёо байдыень бодоод үзыт. КПСС-эй Уставай үндэһөөр, КПСС-эй Уставай хүсөөр зарлагдаһан съезд Литвагай Компартиие бэеэ дааһан байдалтаи гэжэ соносохоһон гэхэ гү, али КПСС-эй Устава зүрүү харша шиидхэбэри баталан абаа.

«Литвагай Компартиин организацинуудта бүридхэлдэ байдаг Литвагай бүхы коммунистнууд Литвагай Компартиин гэшүүд болоно. Сашэадаа Литвагаи Компарти КПСС-эй урдын Литвагай организациин зөөриие эдлэхэ, хэрэглэхэ, хубаариллаг баина. Литвагай Компартиин Статут болон программые съездын баталаһаай нүүлгээр байгша олон декабриин 21-һээ хойшо Литвагай Компартиин организацинуудта КПСС-эй Программа болон Устаа хүсөөэ гээгээ». Тиигэжэ КПСС-эи программно-уставай документнүүд буруушаагдана, гэбэшье съездын шиидхэбэринүүдэй уялгата байлга имагтал эдээндэ үндэһэлнэ бшуу.

«Литвагай Компартиин XX съезд дээрэ баталагдан абтаһан документнүүдэй үндэһөөр эхин партийна организацинууд гү, али тэдээн соо бүридүүлэгдэһэн коммунистнуудай үүсхэлтэ бүлэгүүд 1990 оной мартын 1 болотор Литвагай Компартиин Статудаар хараалагдаһан гуримаар организацинуудай байгууламжые, ажал ябуулгые хубилгаха байна. Литвагай Компартиин ЦК Статудай үндэһөөр Литвагай Компартиин ЦК тодорхой эмхидхэлэй ажал ябуулгые хубилган шэнэдхэлгын бусад бүхы асуудалнуудые 1990 оной февраліин 1 болотор шиидхэхые хараална».

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумдэ хэндаһан хандалга съезд ababa. Тусхайлбал, тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Литвагай коммунистнууд тохёолдоһон байдалһаа гараха арга бэдэрнэ, өөһэдын шиидхэбэринүүдые бэдэрнэ, хубилган шэнэдхэлгые хурдадхахыень, политическэ үйлэ хэрэгүүдэй бүрьялма түргэн урасхал соогуур онгосоёо шадамар бэрхээр жолоодохыень, ниитэ Европын байшан барилгада хубитаяа оруулхыень бүгэдые уряална. Өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо гэһэн манай зорилгые общество .дэмжэнэ, коммунистнуудай олонхид һайшаана. Тэдэнэр үшөө маанадтай, маанадай этигэл найдалтай, манай үнэн сэхэ, олондо ойлгосотой, хоёр ондоо удхатай бэшэ программатай байна. Хүн, энэрхы сэдьхэл, демократи, социализм тэрэнэй гол анхаралда табигдана. Манай ябуулганүүдта эбэе таһалһан һанаашалганууд, муу муухай хараа бодолнууд бэйхагүй. Бидэ өөһэдынхэрээ байхые хүсэнэбди, бэеэ дааһан байдалтай, арюун сэбэр, үнэн сэхэ байхые, нацинуудта бэеэ тодорхойлхо эрхые лаб хангаһан үндэр ехэ коммунис гол ёһонуудта үндэһэлхые эрмэлзэнэбди гэжэ бидэ үнэн сэхээр мэдүүлнэбди. Мүнөө хубилган шэнэдхэлгын хүтэлбэрилэгшэдтэ, тэрэниие дэмжэжэ байһан бүхы хүнүүдтэ ямар хүшэр хүндэ байһыень Литвагай коммунистнууд һайн ойлгоно. Урдынхяараа бэшэ, харин ондоогоор ажалаа ябуулха, зориргой шиидхэбэринүүдые абаха манай хүсэл эрмэлзэлые Советскэ Союзай коммунистнууд ойлгожо, дэмжэхэ аабза гэжэ тэдэнэр мүн лэ найдана. Хэрбээ бидэ тиимэ шиидхэбэринүүдые абаагүй һаа, парти дотор, обществодэ Сталинай хуушаһан ёһо гуримуудые шууд сэхээр зайсуулан сараха арга боломжоёо алдаха байнабди. Хурдэн түргэнөөр хубилжа байһан ажабайдал сашэадаа тиимэ арга маанадта олгохогүйдөө болохол. Өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо гэһэн манай хүсэл эрмэлзэл үзэл сурталай талаар манай нүхэдтэ зүришэһэн ябадал бэшэ бшуу. Манай зам — хүсөөэ хубаариллан һалгааһан ябадал бэшэ. Манай заабари хадаа хубилган шэнэдхэлгын, демократиин түгэлдэр хүсэндэ этигэн найдаһан арад зоной һанал бодолнуудые һамбаашэлһан ябадал бэшэ гэшэ. Манай зорилго — демократическа социализм мүн, адли тэгшэ эрхэтэй партнерой гол ёһонуудаар, хубилган шэнэдхэлгын ниитэ стратегидэ үндэһэлэн Советскэ Союзай бүхы коммунистнуудтай хамта тэрээн тээшэ дабшахые хүсэнэбди».

Үшөө нэгэ мэдээсэл мүн лэ таанадай анхаралда табихые хүсэнэб. Энэмнай юун бэ гэбэл, Литвагай Компартиин XX съездын болоно байха үедэ Литвагай Компартиин бэеэ дааһан байдалай эрхэ ба уялгые зүбшөөгөөгүй тэрэнэй делегадууд Литвагай Компартиин конференци үнгэргэһэн байгаа.

144 делегат, мүн Вильнюс болон Каунасай, хүдөөгэй районуудай зарим партийна организацинуудай түлөөлэгшэд тэрэнэй заседанинуудта хабаадаһан байгаа гэжэ республиканска хэблэлэй информационно мэдээсэл дотор заагдана. Шэнэдхэгдэжэ байһан. КПСС-эй бүридэлдэ Литвагай бэеэ дааһан байдалтай Компартиин хараа бодолнуудые бариманталдаг конференциин делегадууд тогтоол болон республикын коммунистнуудта хандаһан хандалга абаа. КПСС-эй Уставай эрилтэнүүдтэй зохилдуулагдажа, 58 хүнһөө бүридэнэн Литвагай Компартиин Саг зуурын Центральна Комитет, 7 хүнһөө бүридэнэн Литвагай Компартиин Саг зуурын шалгалтын комисси һунгагдаа. Энээгээр конференци хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Удаань Литвагай Компартиин Саг зуурын ЦК-гай нэгэдэхи пленум боложо, нүхэд М. Бурокявичюс , В. Кардамавичюс, Ю. Куолялис, В. Швед гэгшэдые Литвагай Компартиин Саг зуурын ЦК-гай секретарьнараар һунгаа. Нүхэд В. Антонов, О. Бурденко, Ч. Высоцкий, И. Гурецкас, Ю. Ермалавичюс, А. Кулаков, П. Сташкунас гэгшэд Литвагай Компартиин Саг зуурын ЦК-гай бюрогой гэшүүдээр һунгагдаа».

Болохоёо байгаа КПСС-эй ЦК-гай Пленумдэ хабаадагшад мүнөөнэй үйлэ хэрэгүүдтэ бүтэмжэтэ һайн сэгнэлтэ үгэхэ аабза гэжэ найданаб гээд Бразаускас съезд дээрэ хэлэһэн түгэсхэлэй үгэ соогоо тэмдэглээ. «Юундэб гэхэдэ, Литвагай Компартиин шиидхэбэри республика дотор тохёолдожо байһан политическэ байдалые бодотоор харуулна, коммунистнууд болон литва арадай олонхиин һанал бодолые, хүсэл эрмэлзэлые элирхэйгэн харуулна. Энэ хэдаа хэнэйб даа хара амяа хараһан эрмэлзэлгэнүүдэй үшар шалгаагаан бэшэ гээшэ». Литвагай бэеэ дааһан Компартиие байгуулга КПСС-тэй холбоо барисаагаа таһалха гэһэн удхатай бэшэ. Пленум дээрэ энээниие зүбөөр ойлгожо, сэгнэхэ аабза гэжэ найдагдана.

Тобшолбол, съездын программна документнүүд соо, политическэ элидхэл дотор абтаһан хэмжээнүүд КПСС-ые манай Союзые шинэдхэлгэдэгоритой хубита болоно гэжэ тоологдоно. Хэрбээ бүхы юумэ бодото нэрээрнь нэрлэбэл, эмхидхэлэй ба политическэ асуудалаар КПСС-тэй холбоогоо таһалха талаар шэглүүлгэдэһэн алхам хэгдээ. Иимэ шиидхэбэри гансал парти доторой харилсаануудһаа холо сэашэа гарана бшуу. Бодото дээрээ политическэ реформодо, манай этигэл найдалда, энэрхы сэдьхэлэй ба демократиин үндэһөөр социалис обществые шэнэдхэхэ түсэбүүдтэ ...илто үзүүлэгдэжэ байна. Эдэ шиидхэбэринүүд КПСС-ые хубилган шэнэдхэлгын олохон хэрэгүүдые буруу һүргэжэ болохо тиимэ ябуулгада хүргэхэдөө магадгүй. Имагтал тиигэжэ, Литвагай нүхэдэй хараа бодолые, ороной коммунистнууд олонхинь, совет эрхэтэд имагтал иигэжэ эрид шангааршье һаа, юрэнхыдөө үнэн зүбөөр тодорхойлно. Юрэдөөл, маанадта ороһон мэдээсэл имагтал иигэжэ баталха арга намда олгоно.

Эдэ үдэрнүүдтэ ЦК-да ороһон хэдэн мянган хандалганууд, партийна ба хүдэлмэришэдэй суглааануудай тогтоолнууд Литвагай съездые шууд сэхээр сэгнэхэ, Советскэ Союзай Коммунис партиин нэгэдэлые сахин хамгаалха талаар эршэмтэй, нүлөө ехэтэй хэмжэнүүдые абаха эрилтэ табина.

Иимэ хандасань ойлгосотой юм ааб даа. Үндэһэ ябанай талаар хара амяа хараха суртал һүргаалнууд олон үндэһэ ябатанһса бүридэдэг Совет гүрэнэй үндэһэ һууринь болодог социалис интернационализмын уг удхада зүрюу харша байна. Тезд имагтал зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлгэн доһолгоодоо, иимэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ юушье туйлажа шадахагүйбди. Буруушаан шүүмжэлхын тула үхаагаа ехээр гүйлгэнэнэй хэрэггүй.

Гэбэшье Литвагай нүхэдые зүбшөөхэ гэшэ эб эеэ таһаралые улам гүнзэгыруулхэ, социалис уг зорилгонуудые хубилган шэнэдхэлгын хараа түсэбүүдые үнэн зүрхэнһөө дэмжэдэг, XX съездын шиидхэбэринүүдэй түлөө дуугаа үгөөшье һаа, хэнэн алхамайнгаа зүб бэйһан тухай сэдьхэл зүрхээ химэлэн бодомжолжо ябаһан тэдэ коммунистнуудые өөһэдөө тулхихэдөө болохо байнабди.

I

Мүнөө, нүхэдүүд, һүүлэй хоёр жэлэй туршада республика дотор үргэдэжэ байһан политическэ тэмсэл тухай өөрынгөө һанамжые би хэлэхэ хүсэлтэйб. Хуряангыгааршье һаа, энээниие хэхэ хэрэггэй.

Үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтэ өөрын тодорхой удхатай байгаа. Боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдэй шэнжэ дотор республикын партийна организацинуудай зарим хүтэлбэрилэгшэдэй Литвадахи политическэ оршон байдалые хүтэлбэрилхэ, тэрээндэ нүлөө үзүүлхэ, хубилган шэнэдхэлгын талаар КПСС-эй хэрээ шугамые бэелүүлхэ шадалгүй байһаниинь элсэр харагдаа бшуу. Иимэ юумэн байгаа, энээнтэй бидэ ушараабди, энэмнай бодото байдал мүн. Литвагай арадай үнэн сэхэ аша туһанууда бодотоор харюусаха платформын үндэһөөр гүнзэгы хүдэлмэри ябуулхын, залан сэхэ хөөрэлдөө хэхын, хүсэнүүдээ нэгэдүүлхын орондо республикын Компартиин ЦК-гай хүтэлбэри партийна хараа шугамһаа сухариһан, национализ, сепаратис хүсэнүүдтэй зүбшэхэ, ба сэхэ һаймһарха, партийна зэргэнүүдые һандаргааха ябадалда ороһон байха юм.

Хубилган шэнэдхэлгын эхин шатада оппозиционно бүхы «сэрэг» ороймоол хэдэн арбаад хүнүүд байһан юм. Тэдэнэй политическэ дээрэлхүү эрилтэнүүд хадаа нюуса бэшэ болголгоһоо, национализ һанал бодолнуудые тухирха аргаар олоной дунда хүндэтэй болохо ороллогоһоо сааша тиихэдэ гарадаггүй байгаа. Гэбэшье саашадаа оппозиционно хүсэнүүдэй эдэбхи ургажа ехилээ һэн. Ниитын үйлэ хэрэгүүдэй эршэ түгэс хүгжэлтые һамбаашалан, социализмые хардан муушалха уг зорилго баримталан, хубилган шэнэдхэлгын уряа лозунгнуудые шадамараар оппозици, хэрэглэгдэг байгаа.

Энэ үзэгдэлэй аюулынь саг соогоо обёорогдоогүй, ёһотоор сэгнэгдээгүй юм. Энэ сагһаа хойшо Компартиин үдаридахыі хараа бодол гээгдэжэ ехилээ. Ниитын тогтууритэй байдал сэашанхи ябуулгын бүтэмжэтэй программые зохёон табихын тула таараха хэмжээгээр хэрэглэгдээгүй байгаа. Литвагай Компартиин хүтэлбэриин эдэбхигүй байлга, партийно-политическэ хүдэлмэриин хүргжэөө болиһон ушар хүн зоной зүгһөө гомдол үүсхэдэг байгаа. Эгээл энээниие социализмда харша ба хэтэрхэй зүүнэй хүсэнүүд шадамараар хэрэглэжэ шадаһан байна. Тэдэнэй хүсэл ороллогоор республика дотор элдэб шэглэлтэй олон тоото политика эрхилдэг хэбэртэй нэгэдэлнүүд байгуулагдажа ехилээ.

Мэдээжэ зохёохы, эрдэмэй хүдэлмэрилгэшдэй, партийн гэшүүдэй эдэбхитэй хараадалгагаигаар эмхидхэгдэһэн «Саюдис» өөр тухайгаа эгээл хүсэтэйгөөр мэдүүлпэн гээшэ. Партийна хүдэлмэриин хүдэлэсэгүй хүжүүн баилга, хуушанаи гурим ба хэмжээгээр хүдэлэлгэ хадаа «Саюдис» дотор хүтэлхы хүсэн болохо арга боложо коммунистнуудта үгөөгүй. 1988 оной октябрьда Литвагай Компартиин хүтэлбэриие һэлгэлгэ гаргаһан алдуунуудһаа хэшээл абаха, улам гүнзэгыржэ байгаа кризисһээ гараха ябуулгануудые эхилхэ, парти болон общество дотор үнэн зүб хүсэнүүдтэ түшэглэхэ бодото арга боломжо үгэһэн юм. Гэбэшье иимэ юумэн болоогүй. Хэрэг дээрээ нүхэр Бразаускас болон тэрэнэй хүтэлбэрилдэг аппарат эгээл нүгөө захын хараае баримталдаг болоо. Юумэ номгоруулха «Саюдисай» улам бүри шанга болоһон эрилтэнүүдтэ дууһашагүй хүнгэлэлтэнүүдые хэхэ хараа шугам шэлэгдэнэн байгаа бшуу. Эдэ бүгэдэ хадаа имагтал тэндэ бүридэһэн баруунай һанал бодолнуудай политическэ дээрэлхүү эрилтэнүүдые шангадхаа ха юм. Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ партийн нүлөө үзүүлхэ ябадалые гээлгэ хадаа шанга хохидол болоһон байна. Эдэ хараа бодолнуудые туйлаха бүреэ «Саюдис» зүришэлдөөнэй, бодото засагай түлөө тэмсэлэй замда бүри ехээр гараһан байна гээшэ.

Энэ бүхы үеын туршада республикын коммунистнуудай горитой хубинь оршон байдалай хүргжэлтөөр ехээр һанаагаа зобожо байһанаа хэлэдэг байгаа. Литвагай Компартиин ЦК-гай нэрэ дээрэ КПСС-эй ЦК-гай зүгһөөшье нүхэд ёһоной шүүмжэлэл соносто...һон байха. Тэрэнэй нүлөө дэро 1989 оной февраль да Литвагай Компартиин ЦК-гай XVII пленум зарлагдаһан юм. Тэрээндэ хабаадагшадай хэлэһэн үгэнүүд дотор республика болон тэрэнэй партийна организацинууд доторхи оршон байдалда залан сэхэ сэгнэлтэ үгтэһэн, общество доторхи хангалтагүй муу үзэгдэлнүүд өөрынь нэрээр нэрлэгдэһэн, тэрэнэй эгээл ехэ хохидолнууд тодо һоноороо харуулагдаһан байна бшуу. Пленумэй шиидхэбэринүүд үнэн зүб хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ, һунгалтын үндэ тээхи тэмсэлэй алдуунуудые заһаруулха найдамтай платформо болохо аргатай гэжэ һанагдаһан байгаа.

Өөрынгөө политикын хуби заяанай түлөө «Саюдисай» хэтэрмэ баруунай тала баригшадай горитойгоор һанаата болоһон тухай тэрэ үеын байдалые шэнжэлгэ гэршэлжэ үгэнэ. Юунһээшье үлүүгээр тэдэ Литвагай Компартиин ЦК-гай пленумэй шиидхэбэринүүдые үргэнөөр ойлгуулгаһаа ба бодото дээрэнь бэелүүлгэһээ айдаг байгаа юм.

Тиигэбшье добтолго эхилхэ эрид шууд, залан сэхэ ябадал Литвагай Компартиин ЦК-гай хүтэлбэридэ дутаган байна бшуу. Мартын һунгалтын үедэ «Саюдисай» диилэһэнэй һүүлээр эмхидхэлэй-политическэ һуна байдал иланганаа үргэдөө. Амжалтаараа урмашаһан «Саюдис» 1989 оной апрельдэ Сеймэй IV сесси дээрэ Литвагай Компартиин бэеэ даанги байдал тухай резолюци баталан абаһан байна. Энэл даа, үнэниень хэлэбэл, хэнэй резолюци XX съезд дүүргээ гээшэб.

Илагшад олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд дотор «ногооон гал» носоожо, социализмда харша кампани эхилһэн байна. Национализ шэглэлтэй хүдэлөөнүүд болон эмхинүүд соогуур Компартиин зарим хубие тараан нэбтэрүүлхэ ябуулганууд улам хүсэтэй болоо һэн. Партийна журам эрид уная, бусад арадуд тушаа национальна дээрэлхүү абари зангай ба шовинизмын үзэгдэлнүүд өөр тухайгаа бүри шангаар мэдүүлдэг болоо.

Иимэ эрхэ байдалда Литвагай Компартиин ЦК-гай хүтэлбэрилэгшэд, нэн түрүүн нүхэд Бразаускас, Березов, залан сэхэ хараа бодолнуудаа улам саашань гээжэ эхилээ. ЦК-гай бодото дэмжэлгэтэйгээр республика дотор СССР-эй Конституцида зүришэһэн, ССР Союзай федеративна холбоонуудые таһалалгада шэглүүлэгдэһэн хуулиин хэдэ хэдэн актнууд болон правительствын тогтоолнууд абтаһан байха юм. Тиихэдээ иимэ хараа шугамай хойшолонгууд тухай КПСС-эй ЦК-гай нэгэнтэ бэшэ — дабтанаб: нэгэнтэ бэшэ — хэгдэһэн һэргылэмжэнүүд тоогдоогүй юм.

Амяараа болохо һанал бодолнууд улам бүри олониитын эмхинүүдтэ нэбтэрэн ороо. Тиигэжэ арбан найман професиональна ба зохёохы ажалтанай холбоонуудай, республикын бусад ниитын нэгэдэлнүүдэй съезднүүд ниитэ союзна бүридэлһөө таһаржа гараха тухай шиидхэбэринүүдые абаһан байна бшуу. Өөрынгөө Программатай ба Уставтай Литвагай Залуушуулай Коммунис Союз бэеэ даанхай эмхи боложо, ВЛКСМ-һээ гараһан байна.

Энээнтэй нэгэн хамта буржуазна үзэлтэй политическэ бүридэлнүүд байгуулагдана. Социал-демократическа партиие, христианска демократуудай партиие, мүн тэрэшэлэн үшөө долоон политическэ эмхи байгуулга тухай соносхогдоһон юм. Литвагай нүхэдэй өөһэдынь хэлэһэнэй ёһоор, 1926 ондо гүрэнэй үрбалта хэжэ, зонхилхо засаг тогтооһон «Таутининкай» гэһэн партиие һэргээхэ ябадал хэгдэнэ. Эдэ бүхы политическэ бүридэлнүүд сепаратис үзэл бодол номнодог, социализмые, КПСС-ые, совет засагые, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые муудхааха ябадал хэдэг байна. Социализмда эсэргүү хүсэнүүдые хэрэглэхэ гэжэ ороллодог католическа церковь политикын асуудалнуудые эрхилдэг болоо.

Партийна залан сэхэ харааа бодол эгээл ехээр харуулха ушартай болоһон иимэ оршон байдалда Компартиин ЦК-гай хүтэлбэри политическэ һуна һүүлгын, митингнүүдэй үгэ хүүрнүүдэй хойноһоо эдэбхигүйгөөр дахаха хараа бодол бодото дээрээ абаһан байна. Һаяхан лэ үйлэ хэрэгүүдэй ябасада бодото сэгнэлтэ үгтэһэн өөрынгөө пленумүүдэй шиидхэбэринүүдһээ оттолон арсаһан байха юм.

Республикын хүтэлбэриин иимэ залан сэхэ бэшэ байлга олон коммунистнуудые тээлмэрдүүлһэн, партийна организацинуудай хоорондоо таһарха, үзэл сурталай-политическэ хараа бодолой ба национальна шэнжээрээ ажалшадай хубаараха ябадалые түргэдхэһэн байгаа. КПССэй эзэргэнүүдһээ гараха ушаркууд олошороо. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо 6 мянга хахадһаа олон хүн партийнэ биледүүдээ тушаагаа. Партида оройдоол 824 хүн ороо, энэмнай нёдондо жэлэйхитэй жэшэхэдэ, 5-һаа үлүү бага болоно. Һаяхан үнгэрһэн тоосоонууд болон һунгалтануудай үедэ эхин партийна шатануудай тоо хороһон байна. Республикын хэдэ хэдэн городуудта партийна нүлөөн горитойгоор һулараа. Шэнээр һунгагдаһан партийна удамержадай дунда хүдэлмэришэд болон колхознигуудай тоо эрид доошолоо.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН ХУБИ ЗАЯАН ПАРТИИН БАТА НЭГЭДЭЛҺЭЭ ЭХИТЭЙ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Гэхэтэй хамта «дүүрэн бэеэ даанхай байдалай» хараа шугамтай зүбшэдэггүй коммунистнуудтаа хубилган шэнэдхэлгэдэ эсэргүүсэгшэд гү, али нацийн дайсад гэһэн ярлаг нэрэнүүд үгтэдэг болобо. Элдэб эсын шалтаг барижа, тэдэнэр политическэ хүдэлмэриһөө холодуулагдана. Иимэ хандалга хадаа партийна, совет-ажахын эдэбхитэдэй дунда тээлмэрдэхэ, үглөө үдэр тухайгаа найдахагүй ябадал гаргана бшуу.

Һаяхан би коммунистнуудхүтэлбэрилэгшэд нүхэд Астраускачаа болон Сакалаускасчаа — эдэмнай Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ болон республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ — үшарһан иимэ оршон байдалда хүдэлжэ шадахагүйбди гэһэн мэдүүлгэ абааб. Иимэ байдалда таарахагүй кадрнуудые олоор һэлгэхэ тэсшээ хэрэг ябажа байна. Һаяхан Вильнюстэ партийн горкомой аппарадай эхин партийна организацийн бюрогой заседани боложо, горкомой бүхы аппарадай отставкада гараха тухай шиидхэбэрин абтаһан байна. Юрэнхылэн хэлэбэл, ондоо хараа бодолтой хүнүүдһээ үһеегее абахын тула тэдэ сагаа гээнэгүй.

Хубилган шэнэдхэлгын үрэ доро анха түрүүн байгуулагдаһан ниитын хүдэлөөнүүд өхэнхидээ тэрээндэ эсэргүү фронтнууд болон хубилаа. Хүнүүдэй ухаан бодол нюусагүйгөөр балартуулха хүдэлмэри ябуулагдана, хэрбээ СССР-һээ гарабал, социализмһаа арсабал, тэдэнэй баян дэлгээ ажаһууха тухай хубхай хорһон үзэл бодол идхагдана.

Национальна политикые горитойгоор хазагайруулга хадаа республика дотор нацинууд хоорондын харилсаануудые эрид хурсадалгада хүргөө, поляк хүн зоной дунда автономитой болохо хүсэл үргэдэнэ,ород хэлэтэй хүнүүдэй дунда зөөжэ гараха ябадалнууд олон болоно. Эрхэтэйнь хоорондо хёмороо зуришэлдөө гаргаха бодото аюул биш болонхой. Энээн тухай сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

«Прибалтикын асуудал» гэдэгые интернациональна шэнэжэтэй болгохо эдэбхитэй һэдэлгэнүүд хэгдэнэ, совет хүтэлбэридэ баадхалга үзүүлхэ гүйлгэтайгаар Нэгэдэмэл Нацинуудай эмхидэ, Европарламентда хандаха һүйдхэлтэ ябуулга эмхидхэгдэнэ. Москвадахи американ посольствын үүдэ тоншодог болонхой. Сагаан байшангай үүдэ баһал тоншоно. Юрэнхылэн хэлэбэл, иимэл шэглэлнүүдээр шухала болоһон асуудалнуудта харюунуудые бэдэрхэ ха юм.

«Саюдисай» болон элдэб политическэ бүлэглэлнүүдэй түсхай түлөөлэгшэд энэ зорилгоор хилын саагуур саг үргэлжэ һүндэлнэд, өөһэдынгөө арадуудай зүгһөө политическэ ба экономическа түсхайта хэлсээнүүдые, үнгэрхэдөө, хэхые һэдэнэд. Зарим ушарта тухирхы ябуулгануудые хэнэд. Тиигэбэшье үнэнийнь хэлэхэ хэрэгтэй. Баруунай оронуудта энэнь өхэл болгоомжотойгоор үгтагдадаг ба политическэ назадануудта тэдэнние хабаадуулха иимэ һэдэлгэнүүдһээ арсадаг байха юм. Тэмсэлэйнь тактическа арганууд өөр тээшээ анхарал татана. Засаг «парламентска» гуримаар ээзмдэн абаха эрхэ байдал өөһэдтөө хангахын тула «Саюдисһаа» һүнгагдаһан арадай депутадуудай зарим хубинь хубилган шэнэдхэлгын үрэлгэнуудые энэ зорилгоор дэлгэрүүлхые оролдодог байна. Республика доторхи социалис түйлатануудые һалгааха эршэ бэдэрхэ онол аргануудые зохёохо, тон нариграар шэнжэлхэ ябадал бэлэтүүлэгдэнэ гээшэ. Үнэн дээрээ 1991 ондо түйлагдаха гэжэ үшөөл һаяхан тоологдодог юумэниинь XX съездын һүүлээрхи оршон байдалда 1990 ондошье түйлегдажа болохоор гээд мүнөө хэлсэдэг болобо. Тиихдээ, мүнөө болжо байһан хубилалтануудай гол удхыень ойлгохо арга боломожо үгэхэгүйн тула, залан шууд ба түргэн хубилалтануудта хүн зоной политическэ ба моральна талаараа бэлэн бэшэ байһые хэрэглэхые оролдоно ха юм.

Республика дотор ушарһан бодото оршон байдалтай холбоотойгоор Литвагай Компартиин хүтэлбэриин хараа болоһоор Литвагай Компартиин ЦК-гай хүтэлбэриин хараа бодолые хараадаа абажа, Компартиин XX съездые дары түргэн үнгэргэхэ тухай шиидхэбэриие ойлгожо болоно бшуу. Съездэ делегадуудые һунгалга түбэй зүргааануудта эсэргүү үгэ хэлэлгэнүүдэй оршон байдалда үнгэрөө юм. Һунгалтын гурим хадаа КПСС-һээ гаралгада эсэргүүсэхэ хүнүүдэй тоое съезд дээрэ хороохо зорилготойгоор зохёон табигдаһан байна. Литвагай Компартиин XX съездын делегадуудай дунда хүдэлмэришэд болон колхознигууд гурбан процентһээ бага байгаа гэхэдэ, эли болохо ёһотой.

Компартиин ерээдүй, КПСС-тэй тэрэнэй холбоонууд тухай өөрынгөө һанал бодол коммунист бүхэнэй гү, али партийна бэшэ хүнэй сүлөөтэйгөөр хэлэхэ арга олгохын тула хэрэгтэй эрхэ байдал байгуулагдаха аабза гэжэ һанагдаһан байгаа. Тезд республикын Компартиин ЦК-гай хүтэлбэриин туһаламжаар олониитын бодомжо Литвагай Компартиие амяарлалгын шэглэлээр үсэд нэтэрүүгээр бүридүүлэгдэдэг байна. Энэ хараа шугамые дэмжэдэг хүндэ эгээл таарамжатай һайн эрхэ байдал байгуулагдадаг һэн. Харин тэрээнние буруушаагшад олон ушарта добтололго ба мүрдэлгэдэ оруулагдадаг байгаа. Богонёор хэлэбэл, елон өндоо һанамжа бодол эли тодоор дэмжэгдэдэггүй байгаа юм. Ондоо бодомжо дарагдадаг байһан гээшэ.

Энэмнай дүүрэн хэмжээгээр съездын хүдэлмэриин үедэ хараагдаа бэлэй. Сепаратис хараа бодолой тала баригшад үнэн зүб юумэ хэлэхэ эрхэ гансал өөһэдтөө абахые оролдоһон байна. Ондоо дурадхалнуудые оруулһан, бодожо үзэхые урялһан хүнүүдэй үгын бодото дээрээ дуулдахагүйгөөр үгэ үгэхэ гурим табигдаһан байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Һунгагдаһан делегадуудай хүн бүхэндэ олоороо баадхалга хэдэг байгаа. Хэмжээнүүд абтабашье, эгээл радикал саюдистнуудай сэгнэнэнэй ёһоор, съездын эхилхын урда тээ һунгагдаһан делегадуудай 50 процентһээ өхэ бэшэниинь нюусагүйгөөр тэдэнэй тала баримталдаг байгаа. Тиихэдэнь эртээнһээ түсэблэгдэнэн шиидхэбэринүүдые яажашье һаань абхуулха тактическа хараа шугам зохёогдоһон байна. Делегадуудта нэмэлтэ баадхалга хэхэ арга болгожо, гол шухала асуудалнуудаар хүн бүхэнэй нэрэ нэрээрээ дуугаа үгэхэ тактика хэрэглэгдэнэн байгаа. Компартиин статус тухай хүн бүхэнэй дуугаа үгэлгын һүүлээр КПСС-тэй бата нэгэдэлтэй байхын туда дуугаа үгэһэн хүнүүдые амяарлаха ябадал хэгдээ гээшэ. Тэдэнние тойруулан тэдээндэ этигэхэгүй ба тэсэбригүй байлгын оршон байдал байгуулагдаа һэн. Литвагай Компартиин ЦК-гай секретарьнарые съездын сэхэ һунгалгын үедэшье баһал нэгтэл талаһаа хандаха ябадал гаргагдаа. Бодото дээрээ хэдэн хүнһөө шэлэжэ һунгаха арга байгаагүй.

Эдэ бүгэдын эсэстэ, Литвагай Компартиин хүтэлбэрилэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, республика дотор хубилган шэнэдхэлгын хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ ёһотой хэмжээнүүд тад ондоо үрэ дүнгүүдтэ — партиин эбээ таһарха ушарта сэхэ хүргэнэн байна бшуу.

Үйлэ хэрэгүүдэй ажуултай хүгжэлтэ юундэ тогтоогдоогүйбэ? гэнэн асуудал мүнөө табигдана. Литвадахи байдал тухай КПСС-эй хүтэлбэриин мэдэжэ байгаа гү? Мэдэжэ байгаа ааб даа, нүхэдүүд. Республика доторхи байдалай хүгжэлтэ тухай, коммунистнуудай һүүри ба зорилгоиуд тухай республикын хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөөн нэгэнтэ бэшэ болоһон байха. Эдэ асуудалнууд Политбюородо, тэрэ тоодо Литвагай Компартиин ЦК-гай бюрогой бүхы гэшүүдэй хабаадалгатайгаар, КПСС-эй ЦК-гай комиссиннуудта болон, совет байгуулалтатай холбоотой асуудалнуудай гарахада, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ нэгэнтэ бэшэ зүбшэгэнэн байха юм.

Республика доторхи оршон байдалые гуримшуулгадань бодото туһаламжа хүргэхын тула КПСС-эй ЦК-гай секретарьнар, ЦК-гай аппарадай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, союзна албан зүргааануудай, эмхиннүүдэй хүтэлбэрилэгшэд болон эрдэмтэд ошодог, тогтоолнууд абтадаг, дурадхалнууд аман үгөөр хэлэгдэдэг байгаа гээшэ. Тэбшье түбэй хэжэ байгаа алхамууд республика дотор аша туһатайгаар хүлеэн абтадаггүй байгаа бшуу. Тэрээнһээ болохо, иимэ оролдолгонууд эсэргүүсэлгэтэй саг үргэлжэ үшардаг байһан юм. КПСС-эй ЦК-гай шиидхэбэринүүд өхэнхидээ коммунистнуудай, партийна комитедүүдэй һонорто хүргэгдэдэггүй байгаа. Үсөөн бэшэ үшарта тэдэнэй удха бүруугаар харуулагдадаг байһан.

Эдэ бүгэдэ хадаа бидэнэдэ һэжэглэлгэ ба асуудал гаргангүй байжа шадахагүй байгаа ха юм. Тиигэбэшье гансашье партийна организацинуудтахи бэшэ, харин республикын үргэн олониитын дундахи бодото һанаан бодолнуулһаа дулдыдаа, иигэжэ байха баатай болоноби гэжэ нүхэд Бразаускас, Березов болон республикын бусад хүтэлбэрилэгшэд найдуулдаг байна ха юм.

Бидэ тэдэнэй дурадхалнуудые анхаралтайгаар шагнадаг, Литвада социализмын тогтонижолгын түүхын илгаануудые, орёо байдалые, бэрхэшээл түбэгүүдые ойлгожо, энэ арадай национальна нэрэ хүндын мэдэрэл гүнэзгыгөөр хүндэлжэ, тэсэбэриг эй даруу абари зан сахижа, олон ушарта урдаһаань ошодог байгаабди гэжэ сэхэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Тезд энэмнай Литвагай нүхэдүүдээр яажа хүлеэн абтадаг байгааб? Эндэ, ядахадаа, нэгэ жэшээ харуулая. Республикын экономическа бэеэ даанги байдал тухай Хуули яажа бэлэн бэшээр абтаа һэм бэ гэжэ бидэ бултадаа һайн мэдэнэбди. Энэ Хуули баталан абалга бодото дээрээ республика доторхи байдалые тогтууритай болголгодо туһа хүргэхэ байха. Компартиин болон тэрэнэй хүтэлбэриин хараа бодолые бэхижүүлхэ байха гэжэ бидэнэй, ЦК-гай Политбюородо, правительствада, мүн арадай депутадуудайшье этигэхэ дуран хүрэдэг байгаа. Харин мүнөө болоод байхада, экономическа бэеэ даанги байдал Литвагай ССР-тэ олголго хадаа КПСС-һээ республикын Компартиин гараха ябадалда шухалын шухала, гол үндэнэ баримта болгогдон харуулагдадаг болобоха юм. Тиихэдээ экономическа бэеэ даанги республика хадаа политическэ талааараа дулдыдаанги байха аргагүй юм гэжэ хэлсэнэ бшуу. Энэмнай удхыень буруу болгоһон, худал ябадал болоно.

Манай һанахада, Литвагай Компартиин ЦК-гай хүтэлбэри тэрэнэй бэлүүлэгдэдэг хараа шугамай ажуултай хойшолонгууд тухай өөрынгөө харюусалга мэдэрнэгүй хэбэртэй.

Республика доторхи оршон байдалые үнэн зүбөөр сэгнэһэн ябадал тэрэнэй талаһаа харагданагүй. Сэхынь хэлэбэл, тэрэнэй хэһэн бүхы юумэн Компартиие абарха хүсэл оролдолгоор баадхагдаа гэжэ нүхэр Бразаускас мүнөө болотороо этигүүлхые оролдоно. Хэрбээ иимэ байбал, энэмнай эндүүрэлгэ болоно ха юм. Нүхэр Бразаускас болон тэрэнэй нүхэдтэ энэмнай эндүүрэлгэ гээшэ гэжэ, харин эндүүрэлгын үндэнэн дээрэ политика, тиихэ тиитэрээ удаан болзорой политика, байгуулха ябадал ажуултай гэжэ бидэ хэлэхэ ёһотойбди. Тиигэбэшье удаан сагай ба хүндэ хүшэр тэмсэлэй үедэ тэдэнэй олоһон, литва арадай түйлатануудай хуби заяан ажуулда ороод байна гэжэ бүхыдээ республика дотор олон хүнүүд мэдэрнэгүй.

Сепаратистнууд түүхын мухардалгада арадые тулхинэ. Би энэнние дабтахаяа эсэхэгүйб, юуб гэхэдэ, энэндэ гүн гүнэзгыгөөр этигэнэб. Энэмнай юрын һанал бэшэ, юрын политическэ уряа гү, али жэшээ бэшэ, харин энэмнай удаан саг соо үүн гүнэзгыгөөр бодожо үзэлгэдэ үндэнэлһэн тобшоолол мүн болоно.

II

Тогтоһон байдалһаа гараха замууд хайшаа гээшэб?

Литвагай Компартиин XX съездын документнүүдые залан сэхэзэр сэгнэхэдэ, иимэ байна: КПСС-тэй холбоогоо таһалалга республика соо шэнэдхэн хубилгалгын түрүү үзэлтэй хүсэнүүдые амяарлалга. КПЛ-эй Программа болон Устав соо үзэл сурталайнь үндэнэн тодо бэшэ болгогдонхой, социалис интернационализмын үзэл бодолнууд буруушаагданхай. Амин шухала социально экономическа болон национальне-соёлой асуудалнуудые гансал гүрэнэй бэеэ дааһан байдалай асуудалтай мүргэлдүүлхэ гээшэ Коммунис партида оройдоошье таарахагүй хэрэг болоно.

Эмхидхэлэй-уставай хараа шэглэлээр абаад үзэхэдэ, Литвагай Компартиин XX съездын шиидхэбэринүүд хуулита бэшэ байна. Энэ съездын делегадууд КПСС-эй Устава, КПСС-эй платформодо үндэнэлэн, КПСС-эй партийна ажабайдалай нормонуудтай зохилдуулагдан, һунгагдаһан байха юм. Тэдэнэр хадаа шэнэдхэн хубилгалгын мандат абаа, партиие хоёр хуби болгон хубааха, Литвагай Компартиин КПСС-эй бүридэлһее гараха тухай асуудал шиидхэхэ түсхай эрхэ түлөөлэгшүүдые тэдэнэр республикын коммунистнуудһаа абаагүй байха юм. Тиимэ-һээ эдэ шиидхэбэринүүдынь хуулита бэшэ. КПСС-эй гэшүүн бүхэн, тэдэнэр бултадаа амяар амяараа ямар партида байхабиб гэһэн асуудал шиидхэхэ эрхэтэй. Тиимэһээ ямаршье хуралдаан нэгэ партиһаа нүгөөдэ руу тэдэнние юрэл оруулха аргагүй юм.

КПСС-эй хараа шэглэлые бүхыдэнь хараада абангүй, өөрынгөө Программа болон Уставта түшэглэн, бэеэ даагаад байха тухай асуудал КПСС-эй ямаршье хубинь шиидхэхэ эрхэгүй юм гээд КПСС-эй Устав соо заагданхай. Энээнһээ уламжалан хэлэхэдэ, Литвагай Компарти хадаа нэгэн бүхэли КПСС-эй хубинь зандаа үлэнэ гээшэ. Литвагай коммунистнууд КПСС-эй гэшүүд, харин республикын партийна комитедүүд КПСС-эй зүргааануудтаа гэжэ КПСС-эй ЦК тоолоһон зандаа. Эгээл иимэ үндэнэ һүүри дээрэ пэрти доторхи харилсаануудта байгуулагдаха юм.

Энэ Пленум үнэгэрэхынгөө урда тээ һанамжаараа хубааддахадамнай, элдэб ондоо хандасануудта элирэн хэрагдаа гэжэ нюухагүй байнаб. XX съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрээ бэелүүлэгдэнэн хэрэг гэжэ тоолоод, манай хандасые политическэ сэгнэлтээр хизаарлажа, республика соохи үйлэ хэрэгүүдэй өөрынгөө эзэлжэ-гээр хүгжэхэ арга боломожынь хангаха хэрэгтэй гээд зарим нухэднай тоолоно. Энэнһээ байтагай совет федерацийе демократизацилгын хүгжэхэ бүринь эртэ гү, али хожом тон иимэ алхамуудые бусадшье республикануудта хэгдэхэ гээд тэдэнэр һанана. Нүгөө нүхэднай эрид шууд хараа шэглэл баримтална: партиин болон гүрэнэй бүрин бүхэли байлга карта дээрэ табигдаа гэлсэнэ. Тэдэнние нэгэн бүхэли байлгахын тулада ямаршье хэмжээнүүдые абажа болохоор гээд тоолоно. Оксолходо, республиканска партийна организацийе тараажа, дахин бүридхэхэ гээд дурадхагдана. Литвагай Компартиин ЦК-гай үилганүүдые саг зуура соо дүүргэхэ даабари бии болгогдоһон эмхидхэлэй комитедтэ үгэхэ, тэрэнэй мэдэлдэ КПСС-эй бүхы нөөсэнүүдые болон мүнгэн зөөрие, тэрэ тоодо олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдые, партийна типографинуудые, байшангуудые болоод бусад бүхы юумые үгэхэ гээд хараалагдана.

Эдэ дурадхалнууд бултадаа өөрын зүбшье, һулашье талатай байха юм. Минии һанахада, бидэнэр айхабтар тэсэмгэй, бодожо үзэдэг болон болгоомжотой байха ёһотойбди, сэдьхэл бодолой хүлгөөнэй аалидаха ябадал хангажа, һайнаар бедомжолхо ябадалда бусаха гээшые хүлеэхэ болонобди. Иимэ бодол дороо үндэнэгүй бэшэ юм. Интернационалис хараа шэглэлээ барималжа, КПСС-эй нэгэ бүхэли байлгые хамгаалжа байһан республикын коммунистнуудта, мүн харгын һалаа дээрэ өрэшоод, коммунис үзэл боделөө үшөөл гээгээгүй, хэһэн алхамаа шүүмжэлхы ёһоор хаража үзэхөөр бэлэн коммунистнуудта бидэнэр ханданабди.

Тус асуудалаар һанал бодолоороо, һанамжаараа хамтаараа хубаалдая. Минии һанахада, мүнөө тогтоод байһан байдалые республикын партийна организацинуудта зүбшэн хэлсэжэ, бүхы хүсэнүүдэй болон һанамжануудай ямар байһаниие улам дүүргэнээр, тодоор элирүүлхэ гээшэ зүб байха һэн. Республикануудай Компартинуудай бэеэ дааһан байдал КПСС-эйшье оршом соо туйлагдажа болохо, туйлагдаха ёһотой гэнэн һанамжада бидэнэр түшэглэнэбди. Шэнэдхэгдэһэн федерацийн оршом соо республикануудай бэеэ дааһан байдал тухай хэлсэнэ ха юмбибди. Һая болоһон ЦК-гай Пленум дээрэ үнэн сэхэ байһанаа бултанаймнай батадхаһан ленинскэ национальна политикын бодоможо өрээдүймнай хүдэлмэриин гол баримта үндэнэн болохо ёһотой. Совет федерацийе үндэнэн дээрэнь хубилгаһанай ашаар сулее болон өөрөө өөрыгөө хүтэлбэрилһэн Литвае байгуулха бодото зам нээгдэнэ гээшэ.

Партийн национальна политикын гол эшэ үндэнэн хадаа нацинуудай бэеэ даагаад, өөрынгөө зам шэлэхэ тухай марксистска заабари болоно. КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ мүнөө сагай эрилтэдэ харюусамаар энэ заабарие харуулжа, эзэлжэ байһан газарай, ямар нэгэ арадай гүрэнэй статусай асуудалнуудаар хизаарлагданагүй гэжэ онсолон заагаабди.

Литвагай Компартиин ЦК-гай XX съездэ хэгдэһэн элидхэл соо иигэжэ тон зүбөөр тэмдэглэгдэнэ: «Гүрэнэй байгуулламжаар бүхы юумэ хизаарлажа болохогүй. Тэрэ хадаа нацийн амиды үлэхын болон һайнаар ажаһуухын тулада хэрэглэгдэдэг арга юм. Тиимэнээ гансал тэрэнние туйлаха хэрэгтэй гол зорилгоо болгохо ёһотойбди» — гэжэ нүхэр Бразаускас элидхэл соо хэлэгдээ һэн. Тэрэнэй үгэнүүдээр саашань үргэлжэлүүлнгүб: «Ёһетой зорилго хадаа обществые демократизацилха, социальна адли тэгшэ, хүнүүдэй материальна болон духовно эрилтэ хэрэглэмжэнүүдэй дүүрэнээр хангагдаха, зохёохы нөөсэ арга боломжонуудайнь хэрэглэгдэхэ эрхэ байдал туйлалга мүн».

Тон зүб үгэнүүд. Тиимэнээ Литвагай коммунистнуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө ажал ябуулгада гүрэн түрын байгууламжа тухай асуудалые юундэ гол юумэн гээд тоолоно гээшэб гэжэ ойлгохын аргагүй.

Манай Союзые, социалис федерацийе шэнэдхэхэ гээд шэнэдхэн хубилгалга үрялнагүй гээшэ гү? Эгээл тиихэдэ арад бүхэнэй зохёохы нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлэн тодорхойлогго эгээл дээдэн зорилго болоно, энэ зорилго түйлалгын оньһон зохёогдоно. Эгээл иимэ хандаса совет обществын политическэ реформын, республиканска ажахын тоосооной бодоможнууд соо өөрынгөө һуури олоо ха юм. Эдэ хэмжэнүүдэй гол удхань юун болоноб гэхэдэ, хүтэлбэрилхы шиидхэбэринүүдые нютагуудта улам үргэнөөр абадаг бололгые хангалга, улам ехэ эрхэнүүдые нютагай засагай зүргааануудта дамжуулан үгэлгэ, хүнүүдэй материальна болон духовно эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые улам дүүрэнээр хангаха эрхэ байдал хангалга мүн болоно.

Литвагай бүхы Союзтай экономическа харилсаануудаа таһалха зэмда гараад байхадань, материальна һэйн эрхэ байдал хэнгаха тухай хэлэхээр аал? Республикын гүрэнэй бэеэ дааһан байдал туйлаха хараа шэглэл баримталхадань, эдэ харилсаануудые болюулха болон хизаарлаха бэатай бологдохо байна.

Эндэ юун гэхэбши! Телеграмэнууд олоор орожо, хүнүүд иигэжэ һуряна: эдэнэрэй Советска Союзһаа гэрэжа ошохоёо байхаань — XX съездын шиидхэбэринүүдые эгээл иимээр ойлгоно, — тэдэнэртэй хэлсээнүүдые баталжа болохо гү? Бүхы юумые, хододор тон һайнаар бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Нүхэр Бразаускас өөрынгөө элидхэл соо Литвагай экономикын байдалые шүүмжэлэн сэгнэжэ, иигэжэ хэлээ: хахархай гуталтай аад, бэеэ даагаад ябаха гээшэ юрын лэ уряа болоно. Минии һанахада, тэрэ эндэ өхэхэнээр үлүү [illegible] лэ. Мүнөөдэр Литва хахархай гуталтай бэшэ. Советска Союзай бүридэлдэ орожо байхадаа, тиимэ байһан байжа болохо. Харин мүнөөдэр, би республикада ошоо һэм, хараахада, юумэн иимэ бэшэ. Республика мүнөөдэр тад ондоо байдалтай юм.

Литвагай болон бусадшье союзна республикануудай бэеэ даагаад ажаһууха гээшэ юрын хэрэг бэшэ гээд тон элеэр мүнөө харагдана. Экономическа харилсаануд зуун жэлнүүдэй турша соо бүридэлһэн байха юм. Энэ дэлгүүр, түрүүн Россин, мүнөө совет, союзна дэлгүүр удаан үргэлжэлһэн замай дүн болоно гээшэ. Бидэнэртэ хамтадхалгын, ажал хубаарилгын хэмжээн Европын экономическа нэгэдэлэйхинээ дэгүүр юм. Бодото дээрээ боложо байһан, мүнөө үедэ бүридэлэн үйлэ хэрэгүүдэй урдаһаа бүһаалгааяан бодожо, үнэ сэнгүй, шууяа шурхираа гаргаха гол зорилготой мэдүүлгэнүүдтэ дуратайшуулай үгэнүүдтэ этигэжэ, харилсаануудаа таһалжа эхилбэл, республикаяа һалгааха гэһэн удхатай.

Энээнһээ урда энээн тухай хэлээ һэн хаб, тиигэбэшье мунөөдэрэй зүблэхэ зүйлдэ тус асуудалай табигдаад байгаа хада, үшөө нэгэ иимэ юумэ дабтажа хэлэхээр байна. Мүнөөдэр Союзай оршом соо өөртөө хэрэгтэй хара түмэрөөр 74, үнгэтэ түмэрөөр—97, нефтэр болон газаар—77, химиин хэрэгсэлнүүдээр—75, шулуу нүүрһээр 100 процент Литва хангагдана. Бүхы дээрэнь абажа харахада, 7 миллиард түхэригэй түүхэй эд хэрэгсэлнүүд республикада асарагдана.

Литваһаа баһал ехэ юумэн гаргагдадаг. 6 шахуу миллиард түхэригэй эд бараан ондоо тэвшээ абаашагдана ха юм. Гол түлэб худөө ажахын болон хүнгэн промышленностиин продукци үгэдэг байна. Тиимэһээ союзна дэлгүүрэй оршон соо тон нягта холбоо харилсаануд тогтонхой. Үйлэдбэриингөө хэрэгсэлнүүдые шэнэр, тон түргэнөөр шэнэдхэхэ замда республикын арадай ажахы һаял орожо байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар заабол бии болохо гаргашануудые ямаршье республиканска ажахын тоосоон бусаажа шадахагүй. «Һайн зантай баруун зүгэй нагасада гү, али абгадаг» найдаха гээшэ баһаа таарамжагүй хэрэг мүн. Бодото байдал иимэ байна. Политика бодото дээрээ һайнаар мэдэхэ зон Литвагай мүнөөнэй экономическа сепаратизм һаяын саглашье, өрээдүйдэшье материальна талаһаа эрхим байдал хангажа шадахагүй гэжэ ойлгоно өһотой. Би иигэжэ үнэн зүрхэнһөө тоолоноб. Экономическа хурдан түргэн хүгжэлтэ, социальна адли тэгшэ байдал тухай һанаагаа зобоһон зон Литвагай гүрэнэй бэеэ дааһан байдалай түлөө тэмсэнэ бшэ. Ажалшадай аша туһа тухай бшэ, харин политическэ дээгүүр һанаан тухай хэлэгдэнэ. Нухэдүүд, бодото дээрээ, үнэн дээрээ юун тухай хэлэгдэнэб гээд ойлгоходнь, Литвагай ажалшадта туһалха хэрэгтэй.

Өөрынгөө түүхээр, соёлоор, хэлээр, ёһо заншалнуудаар национальна омогорхолой мэдэрэл, национальна оюун ухаан бодолой түргэн ургалта, олон зуун жэлнүүдэй гүн сооһоо асарагдаһан национальна баялигуудаа улам арьбадхаха хүсэл шэнэдхэн хубилгалга шэрэгээ. Ленинскэ национальна политикые бүдүүлигээр хазагайруулха, национальна ухаан бодолдо гүнэзэгы шархануудые үлөөһэн алдуунуудые гаргаха ябадалнуудые партимнай хэзээдэшье эрьелтэгүйгөөр буруушаажа, эдэ үйлэ хэрэгүүдые дэмжэнэ гээшэ. Совет социалис федерацийе үндэнөөрнь шэнэлхэ болон элүүржүүлхэ хэрэгтэй гээд бидэнэр мэдэрээбди.

Ороноймнай элдэб нютагуудта нацинууд хоорондын харилсаануудай хурсадалга юу харуулаб гэхэдэ, олон арадуудай болон үндэнэ һаатанай өөрынгөө политическэ, социально-экономическа ба соёлой байдалаар ханаагүй байһан хэдэн арбаад жэлнүүд соо сугларһан мэдэрэл тобойсо харагдаа ха юм. Обществые демократизацилһанай ашаар иимэ хангалтагүй байдал тухай сулөөгөөр хэлэхэ, хуушанайнгаа гомдолнуудые гаргаха, национальна һэргээлгын түлөө эдэбхитэй ойлгомжын хүдэлмэри ябуулха арга боломжо олгогдоһон байгаа. Үнэн бодото национальна мэдэрэл хадаа нацы болон арад бүхэнэй элүүр энхын айхабтар хүсэтэй эрхэ нүхэсэл болоно. Тиигэбэ ябабшье политическэ соёлой багадэхэдэ, шуурган шурхираанай үлүү гарамзар һүнэрхэдэ, национальна оюун ухаан бодолдо национализмын бактериннүүд ороодог байха юм. Энэ хадаа үнэн дээрээ хорон болоно. Тиигэжэ эртэ гү, али хожом иинтын «бэе махабдые» һандаргаана, тэрэнэй үбшэндэ эсэргүүсэхэ хүсые, арадай сэдьхэлые муудхаан һалгаана.

Шэнэдхэн хубилгалгатай холбоотой национальна бодото мэдэрэлнүүдые, национальна һэргээлгын түлөө хүдэлөөе маһай саагта национализм хэрэглэнэ, үнгэрһэн саагта гаргагдаһан алдуунуудые хэрэглэжэ, политическэ наада хэхые оролдоно. Заримдаа энэ зорилгодоо хүрэнэ. Юуб гэхэдэ, тэдэ алдуу эндүүнүүд бии байгаа. Харин национальна мэдэрэлые гансашье ухаан бэшэ, мүн хүнэй сэдьхэл баһал дайрана ха юм.

Хүнэй ухаан бодолые хүлгөөхэ, шуяа шурхираа улам һүжэрөөхэ, хүнэй ухаан соо бүхы һайн бодомжые дараха, түбые гү, али ондоо национальностиин хүниие дайсан болгохо гэхэ национализм ябуулгануудай гол удхань болоно. Теоридошье, политикадашье, бодото ажабайдалдашье национальна юумые националистическэ юумэнһээ илгаһан хилэ заабол байдаг юм. Тэрэ хилэ хадаа ондоо арадай нэрэ хүндэдэ, бүхы обществын аша туһада хандалга мүн болоно. Нэгэ ушартань эдэ бүгэдые тааралдуулха шадабари, нүгөө ушартань национальна дээрэлхүү зан табигдана.

Национальна бэеэ дааһан байдалай үзэл суртал олоной ухаан бодолые айхабтар хүсэтэйгөөр татадаг гээд мэдэжэжэ юм. Ажабайдалай хэм хэмжээнэй доодо хэмжээндэ байхадань, арад зоной дураа гутахадань, иланганга хүсэтэйгөөр татадаг. Иимэ эрхэ байдалда национальна мэдэрэл хадаа бүхы юумые, экономическа болон политикые, соёл болон үзэл сурталые эзэлдэг юм. Тиихэдээ өөрынгөө, хубинь юумые һайн гэжэ тоолоод, бүхы бэрхэшээлнүүдэйнгээ шалтагаануудые гадаадада, өндоо нацинуудта хабаатайгаар бэдэрдэг байха юм.

«Гадаадын дайсанай» дүрсэ бүхы сагуудай болон арадуудай политическэ аантюристнуудээр тон шадамараар, амжалтатайгаар хэрэглэгдэдэг байһан юм. Энэ дайсанай дүрсые хэрэглэлгэ арадта айхабтар ехэ аюул, гуниг гашуудал асардаг байгаа гээд ходо мартагдадаг. Тиигэбэшье һүүлэй һүүлдэ энээнние ойлгодог. Жаргалтай ажабайдал байгуулха гол эрхэ нухэсэл хадаа сулее, бэеэ дааһан, сэбэр һайхан национальна оюун ухаан бодолой һаяраал болоно гэһэн утопическа бодомжоор һогтолго эдэ бүгэдые бүри хүрсадхадаг һэн.

Литвада тогтоһон байдалые шэнжэлэн харахадаа, эдэ бүгэдые хараадаа абаха хэрэгтэй. Эндэ ярлагуудые хубааха, шууяа шурхираа улам һүжэрөөхэ гэжэ тааралдуулха шадабари, нүгөө ушартань национальна дээрэлхүү зан табигдана.

Национальна бэеэ дааһан байдалай үзэл суртал олоной ухаан бодолые айхабтар хүсэтэйгөөр татадаг гээд мэдэжэжэ юм. Ажабайдалай хэм хэмжээнэй доодо хэмжээндэ байхадань, арад зоной дураа гутахадань, иланганга хүсэтэйгөөр татадаг. Иимэ эрхэ байдалда национальна мэдэрэл хадаа бүхы юумые, экономическа болон политикые, соёл болон үзэл сурталые эзэлдэг юм. Тиихэдээ өөрынгөө, хубинь юумые һайн гэжэ тоолоод, бүхы бэрхэшээлнүүдэйнгээ шалтагаануудые гадаадада, өндоо нацинуудта хабаатайгаар бэдэрдэг байха юм.

«Гадаадын дайсанай» дүрсэ бүхы сагуудай болон арадуудай политическэ аантюристнуудээр тон шадамараар, амжалтатайгаар хэрэглэгдэдэг байһан юм. Энэ дайсанай дүрсые хэрэглэлгэ арадта айхабтар ехэ аюул, гуниг гашуудал асардаг байгаа гээд ходо мартагдадаг. Тиигэбэшье һүүлэй һүүлдэ энээнние ойлгодог. Жаргалтай ажабайдал байгуулха гол эрхэ нухэсэл хадаа сулее, бэеэ дааһан, сэбэр һайхан национальна оюун ухаан бодолой һаяраал болоно гэһэн утопическа бодомжоор һогтолго эдэ бүгэдые бүри хүрсадхадаг һэн.

Литвагай жэшээ дээрэ эндэ гаргагдажа байһан зарим алдуунууд тухай би хэлээ һэмби. Тэдэнэй нэгэндэ бусажа, тандаа һануулха һанаатай байнаб. Национальна темэ хэрэглэжэ, олониитын дунда мэдэжэжэ болохо тухай хэлэгдэнэ. Эндэ гансашье Литвагай хүтэлбэрилэгшэд амжалта туйлаагүй. «Национал-коммунистнуудай», «национал-популистнуудай» үүргые зарим бусадшье республиканнуудай түлөөлэгшэд гүйсэдхэнэ. Тезд национальна асуудалнуудай талаар «Римэй папаһаа тэгээн байха» һэдвэгэнүүд бэеэ онсо ондоогор бараад ябаха эрид шууд эриллэ табина. Эдэ эриллэнүүдэй ёһоор, залан шууд хараа шугамһаа арсажа, интернационализмын, хүнүүдэй хоорондохи һайн һайхан харилсаануудай удха шанарые хаоһон болгохо баатай болоно.

Гол удхыень хараада абажа хэлэхэ болоо һаа, социализмые демократ

АН ХУБИЛ'АН ШЭНЭДХЭЛГЫН ХУБИ ЗАЯАН ЭЙ ПАРТИИН БАТА НЭГЭДЭЛҺЭЭ ЭХИТЭЙ

...ш шэрүүн байлга... зуришалдаа үүс... карин эб нэгэтэй, ...й байлга мун. ...й гол зорилгон... ...ролсоно. Общ... ...ь социально-түүхэ... ...үндэр дээрэһээ ...нжэтэй социализ... ...гэн бэшэшье һа... ...рагдана. Бии бай... ...бухы түрүү хүсэ... ...лжэ, доторой д... ...варин доторой а... ...байдалай үндэһэ... ...ээ, бухы талынхи... ...ээ шагнахаар, н... ...буулгаа хэхэр, б... ...зуб буулгануудай... ...е ойлгохоор бэлэ... ...ээ хүндэлэлгын ...дэрэ сашаа д... ...бди.

...да тохёолдоһон ...ие хараха үзэ... ...нимэ хандасе б... ...һотойбди гэжэ һа... ...лаһаа, бидэ али б... ...болонууд ба үг... ...далые зайсуулха ...

Мүнөөнэй пар... хүтэлбэрилгэ... ...үрэнние һандаруу... ...артиин Центрэлы... ...й Пленум дээрэ... ...хүсэлтэйб. Энээ... ...лэнэб. (Альга та... ...на гүрэнние сахи... ...энэй нэгэдэлые ...ар шухала хэрэг... ...хэрэгтэй. Түбэй ...һанаашалганууд... ...дебари тушаа ...гэшэгүй бодолнуу... ...гэгүй.

...эй депутадуудай ...онституционно ас... ...зүбшэн хэлсэхэ... ...эхэдээ, энээн ...эн хаб. Тэд п... ...ьна Комитедэй ...гараа шугам баһа... ...шуу. КПСС-эй ...о Советдэ болом... ...эй депутадуудай ...н тоото хандал... ...ргэхэдээ, үндэһ... ...оорондо хёмор... ...ее үүдхэлгэ, гүй... ...һее гаража, т... ...болон таһарха б... Литвагай элдэб... ...елөнинтын ухаа... ...эбтэрүүлхэ талаар ...нь совет хуулиг... ...ССР-эй Консти... ...гүй гэжэ һанаа ...овет хүнүүд тэм... ...іна. Сепаратис ...эрхилдэг, нац... ...далга гүрдэлгэ ...нууд болон по... ...лэлөнүүдэй мөн... ...оршон байлгы... ...йһан тухай ...й Верховно С... ...гшэ һэн туладаа... ...ули гаргадаг ...да табиха ёһото...

...дые сүлөөлхэ, т... ...байдалые хөнгө... ...емократи болом ...дээсэлгые ерөд... ...ха, тэдэнние ...гөйень эрьюулх... ...оригоор хэрэглэ... ...н. Иимэрхүү эбл... ...ати хамгаалдагдах...

...суудал уласхоо... ...ала удха шанарт... ...ули, бата бэхи б... ...ветскэ Союзай ...е сагай, му... ...ондын аюулгүй ...ы ороо гурим... ...ньэ болоно. Нух... ...ндарна эхилбэ... ...и, мүн бухы ...политическэ б... ...гүй болохо ...в хэншье хүсэхэ... ...аадын оронууд... ...шье, арадуудыг... ...іягоно, Союзые ..., хубилган шэн... ...илгонуудта хүрэ... ...мжо мүнөөнэй ...ндэтэ олгохые ...дые хүнүүдэй б... ...нь гайхалтай, ...хы томо гүрэ... ...одо маней до... ...істнуудай дэмжэ... ...найдадаг гүрэ... ...элбэрилэгшэд б... ...рэдэхэдээ, эн... ...рөшье сахэ руу... ...ээшэ.

...олон үндэһэ ...мна гүрэнэй ор... ...тигэнэб. Тэрэни... ...шэнэдхэхэ зама... ...шууд дабцаха... Энэмнай шухал... ...рэгэй хоёр тал... ...ние шэнэлэлгэт... ...шэнэ удха шана... ...өөрынгөө этиг... ...олбодогби.

...л мүнөө, ху... ...гын манай оро... ...ическэ үйлэ хэ... ...й демократичес... ...усаһан эрхэ бэ... ...еспубликануудэй... ...рынгөө дүй дүр... ...гөө эрилгэ хэ... ...болон аша туһа... ...ри дээрэ хүсэн... Союзда хабаа... ...э аша туһада ...Нэгэ нэгэндэ... ...энээр һэргэлэ... ...үлөө таланууд... ...дэ «федераци... ...ленобди. Һайн ...е захирөлтөөр... ...төөжө болохо... ...ни удаан даамг... ...хэгдэхэ болом... ...тэһэнэй ёһоор, ...ционалнуудта ...«дабһиень б... ...«ехэдүүлһэн ...баһан хараада...

...ЕНУМ ТУШААН ПСС-КОНФЕРЕНЦИ

...республикануудай үнэ... ...өөн даанхай гүрэнүүд... ...өөнһэдыгөө мэдэрдэг ...ажал ябуулгаар түгэ... ...байгуулхые бидэ ...хүсэнэбди. Би ...лай хэлээ һэм, үшөө ...ктнүүд иимэ үндэ... ...байгуулгада туһалха ...Тэд энэ байшангай ...н байхын тула, тэрэ ...таараха, тэрээнһээ, ...ан техническэ нор... ...аа хазагайруулангүй ...зэргэтэй. ...хаміа (Литвагай ...организацида тохёол... ...р байдалһаа хэгдэ... ...ал болоно) үлүү га... ...ражаа болохогүй арлалтануу... ...дые тодорхойлэргэтэй. Тэ... ...рээнһээ үлүү га гээшэ фе... ...дераци байгуулталаар хүсэ... ...сэлэл оролдолдые буруу ...һүргэһэн, хуби. шэнэдхэл... ...гые бухы тээһ эртээнһээ ...буруу хүргэһэнэдал болох... ...бшуу.

КПСС-эй нинэгэн бури... ...дэлһөө арсажа ...огүй байл... ...га нимэ хизаарануудай нэ... ...гэниинь болоношээр һаа, ...партимнай амяабэез даан... ...хай партийна бүүдһээ бу... ...ридэһэн эмхигүедерально ...клуб болохо бшнэ хизаар... ...лалые үлүү гараа, СССР... ...ые хуби хуб, зорюута ...һалгаахабди, харьямнай Со... ...ветскэ Союзай ...ы арадуу... ...дые түүхын муу байдал... ...да оруулха гэжэжэ болох... ...хо.

Федераци, нинэгэн КПСС, ...хаанашье ажаг байгаа ...һаань, бухы нэгдай адли ...тэгшэ байлга гэһизаарлал... ...танууд тухай Прикын гур... ...бан республикынлбэрилэг... ...шэдтэй хөөрэлдөө хэлээ ...һэм. Бэшэ зүйлнтухай хэ... ...ээдэшье үгээ олсожо бо... ...лохо.

IV

Литвагай Комгин съездын шиидхэбэрилээ ямар ...һургаал абаха ёһб? Парти доторой ажэбайшье ху... ...билган шэнэдхэлкурдадха... ...ха шухала гэжэ олһэн до... ...хёо энэмнай болоно. Энэ һүр... ...гаалай гол удхань гэбэл, пар... ...тийн үүсхэлээр боложо бай... ...һан үйлэ хэрэгүүд болон ху... ...билалтануудһаа гээгдэхэ эргэ... ...гүйбди.

Нүхэдүүд, манай бухы асуу... ...далнуудые шиидхэлгэ хойно ...үлөө бэшэ, харин урдамнай гэ... ...һэн тон шухала зүйл бидэ ба... ...рандаа ойлгохо ёһотойбди. Даб... ...шалтые һаатуулха али бухы һэ... ...дэлгэнүүд урданай гуримуудые ...бусааха, бүтэшэгүй, бэелүүлжэ ...болохошьегүй. Бидэ хайшаашье ...бусаха аргагүйбди. Хубилган ...шэнэдхэлгын жэлнүүдтэ оромнай ...һууриһаа хүдэлжэ, холо ...урагшаа дабшаа. Тэрэниие ур... ...данай үе сагуудта бусааха али ...бухы һэдэлгэнүүд партида, тэ... ...рэнэй нэрэ хүндэдэ, мүнөөнэй ...политическэ ажабайдалда нү... ...лөөлхэ, түрүү үүргэ дүргэхэ ...арга шадабариие хохидуулна ...гээшэ.

Партимнай арадай социаль... ...на зохёохы ажал ябуулгые толг... ...гойлхо арга гатай. Олониитын зохёохы ажал ябуулгые политическэ манлайнь болохо партийн шэг... ...лүүлхэ хүсэлэл оролдолгонууд ...хэрэгтэй. Политическэ манлай ...байха гэгшэ хүндэшье һаа, шу... ...хала, харюусалгатай хүдэлмэри ...мүн. Политическэ һэлгэшэгүй ...ударидагша байха, хэзээдэшье ...эндүүрхэгүй мандат түүхэ хэ... ...зэдэшье хэндэшье үгэдэггүй.

Арадай эрилтэ хэрэглэмжэнүүд ...болон аша туһые мэдэхэ, по... ...литическэ бодото хэлэн дээрэ ...тэрэнние бүрилдүүлжэ шада... ...ха байһаараа энэ эрхые ба... ...тадхаха хэрэгтэй.

Политическэ манлай байха ...гэшэ ганса хүнэй албан хой... ...рог захиралтын орондо хүнэй ...хүсэжэ боломоор ба бодото. ...дээрээ бэелүүлэгдэмээр орёо ...зүйлнүүдые, элдэб социальна ...бүлэгүүдэй һанал бодолые, олон... ...ниитын фронтнуудай, ниитын ...эмхинүүдэй, холбоонуудай бо... ...лон бусадай ажал ябуулгын ...бодото шэглэлые ойлгожо аба... ...ха шадабари мүн. Арадай түү... ...лөөлэгын нүлөө ехэтэй демо... ...кратическа эрхэтэй болохо за... ...маар политическэ эдэбхигүй ...байдалай, революционно хүдал ...хуурмаг эдэбхи үүсхэлэй, пар... ...ти доторой хаалтануудые, по... ...литико-албан хойрог таагүй ...ябадалые, сепаратис һанаа... ...шалгануудые, хуушанайхие ...баримталдаг үзэлые парти да... ...баха эзргэтэй. Обществодол ...адли, парти шэнэдхэлгын эхин ...замда байна, захиран зонхи... ...лолгын олохон дутуу дунда... ...нууд үшөө зайсуулагдаагүй, ...тиигэбэшье ниитэ удха шана... ...тай социалис үнэтэй шухаг ...зүйлнүүдые сахижа шадаа гэ... ...жэ бидэ ойлгохо ёһотойбди. ...Тиин энэнь тэрэнние шэнэдхэ... ...хэ амжалтын эрхэ нүхэсэл бо... ...лоно.

Ниитын шэнэдхэлгын манлай... ...да партийн байха һуурние дек... ...редээр тодорхойлжо болохо... ...гүй. Парти дотор болоһон де... ...ократическа гүнэгы хубилал... ...тануудай, социально-политиче... ...скэ шэнэ эрхэ байдалда пар... ...тийна ажабайдалай ленинскэ ...нормонуудые һэргээлгын ашаар ...тэрэ тодорхойлогдохо эзргэ... ...тэй. Гээгдэхэ али бухы ябадал, ...үйлэ хэрэгүүдтэ харюусахаһаа, ...тэдээндэ политическэ сэгнэлтэ ...саг соонь үгэжэ, шухалань гэ... ...хэдэ, өөрынгөө социалис ха... ...раа шугам дурадхаха ябадал... ...һаа зэйсаха һэдэлгэнүүд, Лит... ...вадэ тохёолдоһон ушэр бай... ...далдал адли, политическэ эдэб... ...хи үүсхэл алдуулха, хуушанай ...үзэл баримталдаг, хубилалта... ...нуудта зүришэдэг шэнгээр пар... ...тийне харуулхадань хубилган ...шэнэдхэлгын дайсадта туһална ...ха юм.

Парти дотор гүнэгы демо... ...кратическа хубилган шэнэдхэл... ...гэ эрид шууд бэелүүлхэ XXVIII ...съездэ бэлдэхэ замда ороо... ...бди. КПСС демократическа та... ...лаараа шэнэдхэгдэжэ, нэгэн ...бодолтоной бата бэхи холбоон ...болохо эзргэтэй. Эршэ түүлэ... ...дэр ба зоримгой, өөрынгөө ба ...оршон тойронхи дэлхэйе зүб... ...өөр сэгнэдэг парти обществ... ...ын бэхижүүлхы хүсэн ба ху... ...билган шэнэдхэлгын һүр һүлдэ ...болохо аргатай. Өөрынгөө хан... ...гаха бэшэ, харин өөрынгөө арад зондо алба хэлгые ажвл ябуул... ...гынгаа уг удха гэжэ тоолодог, ...манай олон үндэһэ яһатанай ...бухы ехэ ороной гэшүүдэй, ...ажалшадай хүлеэдэг бодото зо... ...рилгонуудые туйлахын тула пар... ...тимнай өөрынгөө эзргэнүүдэй ...нэгэдэлые сахин хамгаалха, бэ... ...хижүүлхэ байна.

Энэ хэрэг хадаа хубилган ...шэнэдхэлгын тон шухала хуби... ...нуудай нэгэниинь мүн. Хубил... ...ган шэнэдхэлгын үедэ хэгдэ... ...һэн юумые хүсэдөөр сэгнэнэ... ...гүйбди гэжэ хэлэхэ гээ һэм. ...Үнэхөөрөөшье, оромнай хүшэр ...хүндэ байдалда байна, ажабай... ...далай эарим шухала асуудал... ...нуудые шиидхэхэ талаар ху... ...билган шэнэдхэлгын үедэ го... ...ритой дүнгүүд үшөө түйлаг... ...даагүй. Тезд һанал бодолоо ...сүлөөтэйгөөр хэлэхэ, зохёохы ...ёһоор ажаллаха, тэрэ тоодо ...политическэ талаар эдэбхи үүс... ...хэл гаргаха эрхэ сүлөө үгэнэ... ...ниинь бага юм аал? Хүргэлэ... ...тын тогтошоһон үедэ бүри һая... ...хан лэ амяа бүтэжэ, ухаан бо... ...долоо хүдэлгэхэ, хэрэг бүтэхэ ...аргагүй, эрхэ сүлөө тухай һа... ...наандаа сэдьхэжэ байгаа бэшэ ...аалди?

Эрхэ сүлөө гээшэ ниитын бу... ...хы нормонуудые бүдүүлигээр ...эбдэһэн эмхигүй, дура зор... ...гоороо ашалха ябадал бэшэ ...ааб даа. Обществын ба хүнэй ...оюун ухаанай байдалда тэрэ ...ехэ хэрэггэй. Зохёохы ажал ...ябуулгые, һүбэлгэн шадамар ...байлгые, эдэбхи үүсхэлые тэ... ...рэ урмашуулдаг, журамай үн... ...дэһэ һуури болодог. Тиимэ ...дээрэһээ хубилган шэнэдхэл... ...гын замаар туйлагдаха ехэ дүн... ...гүүдэй болон хубилалтануудай ...эрхэ нүхэсэл болоно. Политическэ болон экономическа ре... ...формонуудай, үзэл сурталые ...шэнэдхэлгын ехэ удха шана... ...рые ойлгонгүй байха эрхэгүй... ...бди гэжэ һананаб.

Хубилалтануудай, арюудхал... ...гын ба сэдьхэл бодолой талаар ...һэргээлгын агуулехэ хэрэг эхи... ...лээ гээшэбди. Ниитын ухаан ...бодолдо айхабтар ехэ хубилал... ...та хээд, хүдэлсэгүй хүжүүн хүг... ...жэлтые нэгэ бага тургэдхөөд, ...хубилган шэнэдхэлгын ехэ за... ...маар үзэгдэһэн зайлашагүй ...бэрхэшээлнүүдэнэ өөһэдөө ай... ...жа, нэгэ нэгэеэ ба обществые ...айлгажа эхилээбди.

— Мүнөө энэ темые гүнэ... ...гыгөөр үудалха гэнэгүйб. Пар... ...тийн болохоёо байгаа съезд ...дээрэ, харин ойрын сагта ЦК-...гай январиин Пленум дээрэ ...съездын урдахи үгэ буляал... ...даата хөөрэлдөөнэй политиче... ...скэ платформын проектые зүб... ...шэн хэлсэхэдээ, ехэ гүнэгы ...хөөрэлдөө хэхэ болонобди. ...Мүнөөдэр энэ темые юүндэ ...дейраабиб гэбэл, партийна за... ...рим комитедүүдэй хүл хөөрсэг ...болохо ябадал Литвагай хүтэл... ...бэрилэгшэдые тээлмэрдүүлжэ, ...мүнөөнэй байдалда хүргөө ...бшуу. Иимэ ушарнууд һаһал ...үзэгдэдэг. Энэмнай гансашье ...Литвагай коммунистнуудта бэ... ...шэ, харин бидэ бүгэдэндэ ха... ...баатай үшөө нэгэ һургаал бо... ...лоно.

Совет обществодо боложо ...байһан түүхэтэ хубилалтануудта, эршэмтэй зохёохы эшэ үндэһэ, ураскоорондын нэрэ хүнүдые тэрээндэ бусааха хэрэгтэй манай партийн оруулһан эдэбхи үүсхэлые ба хубитые Совветскэ Союзай олон түмэн ажалшад, коммунистнуудболон партийнабэшэ хүнүүд ёһоторр сэгнэхэ гэжэ бидэ этигэнэбди. Элдэб үндэһэ яһатанай совет коммунистнуудай эршэ хүсые ба хүсэлэл оролдолгонуудые ашаг үрэтэйгөөр ба найдамтайгаар нэгэдүүлжэ, зохид һайн, бата үндэһэ һуури дээрэ, манай бухы арадуудай нэгэ нэгэндээ үзүүлдэг этигэл найдабари дээрэ манай сүлөөтэ һайн дуранай Союзые бэхижүүлхэ арга гатай хубилган шэнэдхэлгын гол бодолнуудай элсүүлхы хүсэндэ бидэ этигэнэбди.

Түүхын революционно энэ хэрэгтэ КПСС-эй үүргые юуг гээршье һэлгэжэ болохогүй.

КПСС-эй ниитэ нэгэн байлгань хубилган шэнэдхэлгын хуби заяан мүн. **(Альга ташалган).**

ФСР-эй Верховно Советэй Президиумэйзаседани

...эй Верховно Советэй ...ай заседани боложо, ...эрхэтэдтэ СССР-эй ...депутадуудай хөөрдө... ...н хандаһан Хандал... ...һаналтайгаар дэм... ...ссии Федерацийн хү... ...рд, таряашад, интел... ...бухы эрхэтэд партийн ...оциалис шэнэдхэлгын ...агшаа эршэмтэйгээр ...бухы шэглэлнүүдэр ...шууд сэхээр бэ... ...эбэ гэжэ найдажа ...РСФСР-эй Верхо... ...эй Президиум мэдүү...

...болон Ярославска ...удта РСФСР-эй ара... ...тадуудай болон ара... ...тадуудай нютагай Со... ...нгалатада бэлэдхэ... ...р үнгэргэгдэжэ бай... ...асуудал зүбшэн хэл... ...Эдэ нютагуудта ара... ...тадуудай һунгалатада ...юрэнхы дээрээ бу... ...һайн, ажалад эдэб... ...он байдалда үнгэр... ...гэжэ тэмдэглэгдэ... ...коллективуүд, ниитын ...болон һунгашад ...урда тээхи хэмжэ... ...удта эдэбхитэйгээр Совет арадта ...ЦК-гай Хандалга ...Арадай депутадуудай ...съездын шиидхэбэ... ...ын Шэтын болон ...а партийна органи... ...й һунгалтын урда ...тформонууд эрхэтэ... ...тическэ эдэбхи үүсхэ... ...уулһан байна.

Соведүүдэй гүйсэ комитедүүд Соведүүд бухы шатануудта делутад; мандадуудай тоое болзо урид тодорхойлоо, зохихо улиин округуудые байгуул

Һунгалтын урда тбухы хүдэлмэрийн тубүүдлохо үялгатай һунгуулиниймиссинуудые эмхидхэн улгада ехэ анхарал хандана. Энэ хадаа мүнөөнэнгуулиик кампаниин гол шэнжэнь болоно.

Мүнөө үедэ РСФС болон нютагай Соведүарадай депутадуудта идадуудые дэбжүүлэгчуулиин кампаниин эгэзэюсалгатай шатануудай мүнөө үедэ нютаг нудта эдэбхитэйгээр үнгізжэ байна.

Гэхэтэй хамта Шэтылон Ярославска областынуунгалтада бэлэдхэл хубшэнэдхэлгын, демократигэдхэлгын ба олондо гэлгын зрилтэнүүдтэ хаһанагүй гэжэ тэмдэглэгдрадай ажахыда кангалтаайдалай тохёолдожо ба гуримшуулха, эдэ нюдта гурим журам һайлха, экономикые социальнуудалнуудта шэглүүлхэ, надай, бухы хүн зонойтэ хэрэглэмжэнүүдые хаталаар Соведүүд шухалхамуудые хэнэгүй.

Һунгалта тухай шэнэнуд соо тодорхойлон демократическа арга Суд хангалтагүй һуулаар хэз.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум тогтоол баталан абахадаа, РСФСР-эй ба нютагай Соведүүдэй арадай депутадуудай һунгалтада бэлэдхэлэй талаар эмхидхэлэй хэмжээ ябуулгануудые амжалтатайгаар үнгэргэхыень Шэтын болон Ярославска областынуудай арадай депутадуудай Соведүүдтэ, тэдэнэй гүйсэдхэхэ ба захиргаанай зургаануудта дурадхаба.

Һунгалтын урда тээхи кампаниин бухы шатануудта һунгашадые эрхэ сүлөөтэйгөөр, эдэбхитэйгээр хабаадуулхын тула таарамжатай эрхэ байдал байгуулха талаар ябуулагдаха хүдэлмэридэ һунгуулиин комиссинуудта бодото туһаламжа үзүүлхыень Россин Федерацийн автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ дэалгаба.

Верховно Соведэй Президиум РСФСР-тэ гэмтэ ябадалтай тэмсэхэ талаар саг зуурын комитет тухай дүримые баталаа, кооперативуудай үйлэдбэрилжэ, хүн зондо, организацинуудта худалдадаг эд бараанай (хангалгын) сэнгүүдые гуримшуулха тухай Указ абаа, мүн республикын гүрэнэй ажабайдалай бусад асуудалнуудые хаража үзөө.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ В. И. Воротников заседаниие хүтэлбэ.

(ТАСС).

...-ЭЙ ДЕЛЕГАЦИ ЗИМБАБВ|А БУСАЖА ЕРЭБЭ

...Б (ТАСС). Зимбабвиин ...национальна холбоо... ...риотическа фронтын ...(Ф) ...ураалаар эндэ ...ССС-эй ЦК-гай гэшүүн, ...Шэтын обкомой нэ... ...секретарь Н. И. Маль... ...ков түрүүтэй КПСС-эй ...эци Эхэ орондоо бусаэ... ...бэ. Тус делегаци ЗАНФ-эй национальна арадай... ...дэ хабаадаа. Зимбабвийд ...байха үедөө делегаци т... ...бюрогой гэшүүн, фин... ...асуудалнуудай талаар ЗАНУ—ПФ-эй секретариин уялгые гүй... ...сэдхэгшэ Дидимус Мутасатай, ...партийн хүтэлбэриин бусад за... ...рим гэшүүдтэй уулзаһан, мүн ...«Джонгое» гэжэ партийна хэб... ...лэлдэ хүрэһэн байгаа.

...РОШЮРА ХЭБЛЭГДЭЭ

...й Центральна Ко... Пленумэй арадай ...оной декабрин ...ошюрые Политическэ ...ын хэблэл барлажа ...КПСС-эй ЦК-гай Ге... ...нералька секретарь М. ...бачевой хэһэн «СССР-эй... ...дай депутадуудай хо... ...съездын асуудалнуудта ...«КПСС-эй ЦК-гай Росс... ...рое байгуулха тухай»...

БУРЯАДАЙ АССР-тэ РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ОКРУЖНОЙ ҺУНГУУЛИИН КОМИССИНУУДАЙ МЭДЭЭСЭЛ

РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхэ һунгуулиин территориальна ба национально-территориальна округуудай окружной һунгуулиин комиссинуудай үүгэргэдэһэн заседанинууд дээрэ окружной комиссинуудай хүдэлмэриин түсэбүүд, байдаг газарынь баталагдажа, адрес ба телефонуудынь тодорхойлогдоһон байгаа. Эдэ заседанинууд дээрэ окружной һунгуулиин комиссинуудай түрүүлэгшэнэр, түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор ба секретарьнууд һунгагдаа һэн.

Һунгуулиин Эзэдын территориальна 803-дахи округ (түбынь — Эзэдын районой Петропавловка тосхон, Терешковагай үйлсэ, 7, КПСС-эй райкомой байшан, телефон 91-4-03, 91-1-22);

түрүүлэгшэ **Будаев** Дашинима Будаевич — «Буряводмелиорация» нэгэдэлэй Захаамнай ПМК-гай начальник, телефон 33-49;

түрүүлэгшын орлогшо **Доржиев** Николай Доржиевич — Эзэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой бригадир, телефон 98-5-59;

секретарь **Еременко** Владимир Евгеньевич — КПСС-эй Эзэдын райкомой секретарь, телефон 91-4-03.

Һунгуулиин Кабаксыи территориальна 804-дэхи округ (түбынь Кабанск тосхон, КПСС-эй райком, телефон 91-7-41, 91-1-01);

түрүүлэгшэ **Уваров** Дмитрий Борисович — Прибайкалиин районой хэлхэ холбооной узелай начальник, телефон 51-2-49;

түрүүлэгшын орлогшо **Базарова** Людмила Николаевна — Хурамхаанай районой Гаргын совхозрабкоопой худалдаа наймаанай тэһагые даагша, телефон 92-3-19;

секретарь **Петров** Валентин Андреевич — КПСС-эй Кабанскын райкомой секретарь, телефон 91-7-41, 91-1-01.

Һунгуулиин Северно территориальна 805-дахи округ (түбынь — Хоринск посёлок, Ленинэй үйлсэ, 24, КПСС-эй райком, телефон 55-1-61, 55-5-63);

түрүүлэгшэ **Дугданов** Цыренжап Шойдопович — Яруунын агропромышленна комплексын худэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой түрүүлэгшэ, телефон 21-6-60;

түрүүлэгшын орлогшо **Шестаков** Валерий Гаврилович — БАМ-ай Северобайкальскын локомотивна депогой начальнигай туһалагша, телефон 23-43;

секретарь **Дашеев** Дугаржап Жалсанович — КПСС-эй Хоринн райкомой секретарь, телефон 35-1-61;

Һунгуулиин Иваалгын территориальна 806-дахи округ (түбынь — Улаан-Удэ, Соведүүдэй байшан, 407-дахи кабинет, телефон 2-37-49);

түрүүлэгшэ **Кушнарев** Сергей Петрович — Онохойн модоной комбинадай директор, телефон 6-10;

түрүүлэгшын орлогшо **Жанчипова** Ринчима Эрдынеевна — Тарбагатайн районой прокуророй туһалагша, телефон 55-8-03.

секретарь **Будаев** Валерий Иннокентьевич — КПСС-эй Иваалгын райкомой секретарь, телефон 2-23-93, 21-3-95.

Һунгуулиин Улаан-Удын городской территориальна 807-дахи округ (түбынь — Улаан-Удэ, Железнодорожно райгүйсэдком, 48-дахи кабинет, телефон 4-97-66);

түрүүлэгшэ **Музыка** Юрий Владимирович — Буряадай стандартизациин ба метрологиин түбэй директор, телефон 2-16-39;

түрүүлэгшын орлогшо **Шубина** Людмила Степановна — Улаан-Удын прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй өрөөгшо, телефон 4-47-62.

секретарь **Бугдашкина** Клара Ефимовна — КПСС-эй Железнодорожно райкомой секретарь, телефон 4-97-66.

Һунгуулиин Октябрьска территориальна 808-дахи округ (түбынь — Улаан-Удэ, КПСС-эй Октябрьска райком, 33-дахи кабинет, телефон 3-08-95, 3-30-14);

түрүүлэгшэ **Матханова** Октавия Владимировна — городской инфекциожно больницын ахамад врач, телефон 3-25-20;

түрүүлэгшын орлогшо **Попов** Фёдор Евгеньевич — «Буряткоммунэнерго» нэгэдэлэй хэлхэ холбооной электромонтёр;

секретарь **Мошкин** Илья Иванович — КПСС-эй Октябрьска райкомой хоёрдохи секретарь, телефон 3-08-95, 3-30-14.

Һунгуулиин Сэлэнгын национально-территориальна 89-дэхи округ (түбынь — Гусиноозёрск хото, Пушкинай үйлсэ, КПСС-эй горкомой байшан, парткабинет, телефон 91-1-32);

түрүүлэгшэ **Никитин** Юрий Васильевич — Гусиноозерскын ГРЭС-эй парткомой секретарь, телефон 95-3-69;

түрүүлэгшын орлогшо **Огат** Вячеслав Дмитриевич — Хяагтын автотранспортна предприятиин начальник, телефон 91-2-85;

секретарь **Горлов** Василий Михайлович — КПСС-эй обкомой үзэл сурталай тэһагые даагша, телефон 2-35-82.

Һунгуулиин Прибайкалиин национально - территориальна 90-дэхи округ (түбынь — Улаан-Удэ, Соведүүдэй байшан, 401-дахи кабинет, телефон 2-29-10);

түрүүлэгшэ **Гурулёв** Александр Сергеевич — Кабанскын районой харгы барилгын 3-дахи управлениин начальник, телефон 91-1-98, 91-2-11;

түрүүлэгшын орлогшо **Дугарова** Любовь Мэндыкеновна — Баргажанай районой Уланай колхозой һу һаалиин фермыв даагша, телефон 94-1-27;

секретарь **Уланов** Владимир Александрович — КПСС-эй Буряадай обкомой инспектор, телефон 2-29-10, 2-09-83.

Һунгуулиин Железнодорожно национально-территориальна 91-дэхи округ (түбынь — Улаан-Удэ хото, Ленинэй үйлсэ, 54, 87-дахи кабинет, телефон 2-46-81, 2-39-81);

түрүүлэгшэ **Борисов** Геннадий Очирович — «Буряатэнерго» нэгэдэлэй генеральна директор, телефон 2-32-25, 94-3-50;

түрүүлэгшын орлогшо **Пеева** Галина Юрьевна — Загарайн бройлерно шубуунай фабрикын худэлмэришэн;

секретарь **Хориноева** Раиса Ринчиновна — КПСС-эй Улаан-Удын горкомой хоёрдохи секретарь, телефон 2-39-88, 2-46-81.

Һунгуулиин Центральна национально-территориальна 92-дахи округ (түбынь — Улаан-Удэ хото, Октябрьска райгүйсэдком, 20-дахи кабинет, телефон 3-12-48, 3-11-73);

түрүүлэгшэ **Тармаев** Анатолий Дансаранович — Улаан-Удын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын директор, телефон 3-27-42, 3-18-33;

түрүүлэгшын орлогшо **Лебедева** Валентина Васильевна — городской түргэн туһламжын больницын ахамад врачай орлогшо, телефон 7-18-92;

секретарь **Подлесиов** Вячеслав Фёдорович — КПСС-эй обкомой инспектор, телефон 2-25-60.

АГА, ОНОН НЮТАГУУДТА

РСФСР-эй болон нютагай Соведүүдэй арадай депутадуудые һунгалгын шухала шата болохо депутадта кандидадуудые дэбжүүлгэ Ага нютагта үргэлжэлһөөр.

Агропромой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Дулдергын райкомой пленумдэ хабаадагшад округүйсэдкомой финансын тэһагые даагша **Болод Ванданович Аюшиевые** Агын Буряадай национально-территориальна 159-дэхи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлбэ.

Энэл үдэр Могойтын районой Сагаан-Шулуутай нютагта РСФСР-эй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлгэдэ зорюулагдаһан суглаан үнгэргэгдэбэ. «Дружба» агрофирмын, Сагаан-Шулуутайн дунда һургуулиин, эндэхи избёосхын заводой түлөөлэгшэд энэ суглаанда эдэбхитэй хабаадалсабад.

Тус нютагай дэбисхэр дээрэ оршодог ажалша коллективүүдэй 352 түлөөлэгшэд «Дружба» агрофирмын правленийн түрүүлэгшэ **Цыденеши Багланович Багдаевые** Агын Буряадай национально-территориальна һунгуулиин 159-дэхи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ.

Урда-Ага һууринай соёлой байшан соо хүн зон хэзээ хэзээнэйхинээ олон сугларба.

Урда-Ага нютагай ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Б. Минжурдоржин бюджожо, өөрын һаналтай байнаа мэдүүлбэ. Тэрэ Агын территориальна һунгуулиин 770-дахи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар Агын дасанай шэрээтэ лама Золто Дармабазаровичи Жигмитовые дэбжүүлхэ дурадхал оруулба. Энэ дурадхал суглараг шадай зүгөөр дэмжэгдэжэ, нэрьемэ альга ташалгаар үгтагдаба.

Энэ суглаан дээрэ мүн лэ КПСС-эй Агын райкомой нэгэдэхи секретарь Б. А. Пахтанов кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн байна.

Эдэ хоёр кандидадай түлөө суглаанда хабаадагшадай дунда дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэбэ. Партийн Агын райкомой нэгэдэхи секретарь **Борис Алексеевич Пахтановай** түлөө олонхинь дуугаа үгэжэ, тэрэниие Агын национально-территориальна һунгуулиин 770-дахи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн байна.

Эдэ хоёр кандидадай түлөө суглаанда хабаадагшадай дунда дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэбэ. Партийн Агын райкомой нэгэдэхи секретарь **Борис Алексеевич Пахтановай** түлөө олонхинь дуугаа үгэжэ, тэрэниие Агын национально-территориальна һунгуулиин 770-дахи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн байна. 1983 онһоо хойшо эндэхи дунда һургуулиин директорээр ажаллана.

Суглаанда хабаадагшад нэгэн һаналтайгаар иимэ шиидхэбэри баталан ababa:

«Һунгуулиин Баян-Голой 74-дэхи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар һургуулиин директор **Виктор Игнатьевич Мосоловые** дэбжүүлхэ».

Г. РАДНАЕВ.

ЭРХИМ ХҮНҮҮДЭЭ НЭРЛЭНЭ

БАМ

Хойто-Байгалай районой ажалшад эрхимэй эрхим хубүүд, басагадаа РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй болон нютагай Соведүүдэй арадай депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлһээр. Һаяшаг районой хэлхэз холбооной управлениин худэлмэрилэгшэд хамтын суглаа үнгэргэжэ, залуу худэлмэрилэгшэ **Татьяна Ульяновна Шалыгинае** һунгуулиин 11-дэхи округһоо районно Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлбэ.

Арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй тэһагай худэлмэрилэгшэд Нижнеангарскын поселково Соведэй депутадта кандидадаар пионернүүдэй байшангай директор **Георгий Павлович Горбуновые** һунгуулиин 11-дэхи округһоо нэгэн дуугаар нэрлэбэ.

Хойто-Байгалай райондо арадай депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлгэ үргэлжэлһөөр.

К. ЖАМЬЯНОВ.

БАРГАЖАН

Баян-Голой дунда һургуулиин багшанарай, техническэ худэлмэрилэгшэдэй болон эндэхи Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой колхозниигуудай камтын суглаан боложо, Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлхэ тухай асуудал хараха үзэбэ. Тус һургуулиин профкомой түрүүлэгшэ Г. Б. Монтоева хамтын суглаа нээжэ, ерэхэ жилэй мартын 4-дэ болохо һунгалта тухай суглараг шадта хөөрэжэ үгөөд, һунгуулиин Баян-Голой 74-дэхи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар һургуулиин директор Виктор Игнатьевич Мосоловые дэбжүүлхые дурадхаба.

Виктор Игнатьевич Баян-Голнютагта түрэһэн. 1973 ондо багш

Нангин дурасхаал

БАРУУН ТЭЭШЭЭ ДАБШАХАДАА...

(Түгэсхэл. Эхнинь октябрин 26-най номерто).

Гвардиин 1-дэхи морин сэрэгэй Улаан тугта корпусой бүридэлдэ ябаһан 7-дохи морин сэрэгэй Житомирско дивизи 1-дэхи Украинын фронтын бусад нэгэдэлнүүдтэй суг баруун тээшээ дабшажа үргэлжэлбэ.

Туулган тобшонуудай эшхэрээн соо, томо мотоорнуудай хүнхинөөн соогуур, газар тэнгэри хоёрые ниилүүлһэн элдэбын тэнэрэлгэнүүд соогуур — иимэ тама соогуур тус дивизиин туйлажа гараһан тухай, унаһаншье сэрэгшэдэй зариман тухай хуряангыгаар мэдээсэе.

Украинын Луцк город, энэ шадархи һуринуудые сүлөөлхын түлөө 1944 оной январиин эсэсээр тулалдаан эхилһэн байгаа. Луцка районой Гончарка һуриниие сүлөөлхын түлөө буудалдаанда батарейн командир сержант Циренов Н. энэл оной февралиин 26-да хоёр станково пулемёт үгы хээд, арбаад солдадые хүлһөөнь буулгаба. Удаадахи үдэрынь взводойнь добтолгые хаагаад байһан дайсанай буудалгын үүрхайе мэргэнээр буудажа дараба. Саашанхи замдаа нүхэр Циренов мартын 6-да Боковцы гэдэг һуринай түлөө байлдаанда дайсанай станково пулемёт үгы хэһэн байна. Иигэхэ зуураа хүндөөр шархатаһан взводойнгоо командирые буудалдаан соohоо гаргажа, шархыень уяад, аргалалгада ябуулжэ үрдибэ. Эдэ бүгэдэнэйнгөө түлөө сержант **Циренов** Нагмид «Алдар Солын III шатын» орденоор шагнагдаа һэн. Урда тээнь 1943 оной октябриин 28-да Улаан Одоной орден шагналтай болоһон юм.

Гвардиин 27-дохи полкын гвардиин сержант Циренов Нагмид 1918 ондо Шэтын областиин Дулдаргын районой Шандали нютагта түрэһэн, 1941 ондо армида абтаад, 1942 оной августһаа дайнда ороһон юм.

Гвардиин нэрэ зэргэтэй сэрэгшэн Арсланов Б. Ю. 1938 онһоо армида алба хэһэн, 1941 оной ноябрь һараһаа дайнда ороод, Баруун Украинын газар дээрэ сэрэглэжэ ябаһан намтартай хүн. Сэрэгшын габьяа «Дайшалхы габьяагай түлөө» медаляар, Улаан Одоной орденоор тэмдэглэгдэһэн байба. **Арсланов** Бальжир Юмсуренович 1916 ондо түрэһэн, Шэтын областиин Агинское һуринда Сиденова Ц. эхэнь һуудаг байһан ха.

Түс дивизиин түсхайта тагнуулай эскадрондо сэрэгшэн Баензуров Бато алба хэдэг байба. 1942 оной август һараһаа дайлалдаһаар Украинын газар дээрэ гараба. Сэрэгшын зориг «Шэн зоригой түлөө» медаляар, Алдар Солын III шатын орденоор тэмдэглэгдэбэ.

Нүхэр **Баензуров** Бато 1913 ондо Хяагтын районой Баян-Булаг нютагта түрэһэн хүн юм.

Мүн энэл районой Ехэ-Худэриин сельсоветдэ 1919 ондо түрэһэн Тимухин Николай Дмитриевич 1941 оной ноябрь һараһаа сэрэгтэ ороод, түс дивизиин 180-дахи артиллерийскэ полкдо алба хэжэ ябаһан юрын сэрэгшэн мүн. Аша үрэ ехэтэй хэрэгэйнь тэмдэг «Дайшалхы габьяагай түлөө» медаль болоно.

Гвардиин ахалагша лейтенант **Суворов Б. Н.** 1938 онһоо армида алба хэжэ, яһалашье дүрмэлтэй болоһон хүн 1941 оной сентябрьһаа дайнда ороһон юм. Взводой командир Суворов Б. Н. сэрэгшэдтээ хамта элдэбын бага, ехэ добтолгонуудта оролсоһониинь, аюултай ушаралнуудтай дайралдаһаниинь слон. Энэ замдаа түрүүн 1943 ондо «Шэн зоригой түлөө» медаляар, удаань 1944 оной октябрь һарада Улаан Одоной орденоор шагнагдаһан юм.

Нүхэр Суворов Баради Нудеевич 1918 ондо Хэжэнгын районой Загаһата нютагта түрэһэн, партиин гэшүүн ябаһан юм.

Гвардиин 21-дэхи полк Каменка-Струмилов город сүлөөлхын тулада 1944 оной июлиин 18-да нэгэ эскадроноо добтолгодо оруулба. Эскадроной сэрэгшэд Гаськов Г. М. Балмаев Б. В. гэгшэд энэ тулалдаанда дайсанай һөөргэдэн ороходонь, гэдэргэнь сохижо, эскадроноо добтолгодо оруулжа шадаһан габьяатай. Иигэжэ энэл онойнгоо августын 3-да нүхэр **Гаськов** Герман Михайлович Улаан Одоной, **Балмаев** Базар Ванжилович Алдар солын III шатын орденуудаар шагнагдаба.

Нүхэр Гаськов Г. М. 1907 ондо түрэһэн, 1942 оной май һараһаа дайлалдажа ябаха зуураа 1943 ондо шархатаһан байгаа. Адресынь Хяагтын районой Цагаан-Усанай (мүнөө Зэдын районой) сельсовет гээд зааганхай.

Сержант Балмаев Б. В. 1920 ондо түрэһэн, 1940 онһоо армида алба хэһэн, 1942 онһоо дайнда ороһон хүн. Шэтын областиин Могойтын станци, промкомбинат гэһэн адрестай.

Зэдын районой Алцаг нютагһаа 1940 онһоо армиин албанда мордоһон **Гапсанов** Дүгэр Ренчинович 1942 оной зуунһаа сэрэгтэ орожо, түс дивизиин 21-дэхи полкдо замаа үргэлжэлүүлһэн намтартай. Энэ сагһаа эхилээд, частиингаа ута зам гаталаһажа, аяар Польшын газар руу ороод, дайлалдажа ябатараа, 1944 оной сентябриин 12-то дайсанай һомондо дайрагдажа унаа, Лыссково гэдэг газарта (Польшо) хүдөөлүүлэгдээ. Энэ сэрэгшын габьяа Алдар Солын III шатын орденоор тэмдэглэгдэнхэй.

Энэл полкын сэрэгшэн-гвардеец станкова пулемёдой наводчик **Иванов** Семён Игнатович 1941 оной июль һарада армида абтаад, 1942 оной эхинһээ фронтдо дайлалдаха зуураа 1944 ондо хоёр удаа шархатаад, аргалуулаад лэ, даниин буудалдаанда ородог байба. Сэрэгэйнгээ дааберие эрхимээр дүүргэһэнэйнь тэмдэг — Алдар Солын III шатын орден болоно.

Нүхэр Иванов С. И. 1907 — армида алба хэжэ ябаһанаа, 1942 онһоо дайлалдажа, үшөө 1943 ондо «Дайшалхы габьяагай түлөө» медаляар шагнагдаһан — иимэ намтартай хүн байлэй.

Нүхэр Василенко Н. А. 1920 ондо түрэһэн, Баргажан һуринһаа 1940 ондо армиин албанда мордоод, дайнай эхинһээ сэрэгэй гал дүлэн соогуур ябажа, Польшын газар дээрэ гараһан байна.

Улаан Одоной орденуудаар сэрэгэйнь габьяа тэмдэглэгдэһэн энэл полкын артиллеристнүүд **Перевалов В. И., Копылов В. Д.** гэгшэдые дурдангүй гарахын аргагүй. Сэрэгшэн Перевалов Владимир Иванович 1942 онһоо, нүхэр Копылов Василий Дмитриевич 1941 онһоо дайнда орожо, энэ аюултай замдаа нэгэтэ бэшэ баатар габьяа гаргаһан, 1944 оной август һарада «Шэн зоригой түлөө» медальнуудаар шагнагдаһан юм. Нүхэр Перевалов В. И. Хяагтын рэйоной Ехэ Худэри нютагта 1920 ондо, нүхэр Копылов В. Д. Баунтын райондо 1920 ондо түрэһэн байгаа.

Дайнай хүндэ ашаае үргэлөөд, урагшаа дабшажа, Илэлта асарһан юрын сэрэгшэдэй хуби заяае элирүүлхэ зориллогор бэдэрэлгэ хэжэ эхилэгдэһэн байна. Дайн сэрэгэй гал дүлэнэи туулган, шуһан соогуур унаһан, һураггүйгөөр төөригдэлэн, плендэ абтаһан — иимэ тама соогуур мэдэгдэгүй хэды солдадууд дайсай газараар, харин ороччуудай дайдаар хэбтэжэ хаб? Сэрэгшэд бүхэнэй нэрэ элирүүлхын тулада бүхы хэмжээ абаха гэшэ бидэнэрэй һэшхэлэй хэрэг мүн.

Энэ хэрэг бэелүүлхэ зориллогоор тус дивизиин бүридэлдэ дайлалдаһан манай нютагай солдадуудта хабаатай мэдэгдэнүүдые: 1944 оной октябрь һарын эсэс болотор дайнай газарта унаһан, шагнал хайрада хүртэгшэдэй хэрэгүүдые хаража үзөөбди. Дайнай дүүрэтэр үшөө хахад жэлһээ үлүү сэ үлэһэн байгаа. Тиимэһээ эдэ сэрэгшэд тухайда мэдээсэхдээ, тэдэ дайнһаа бусаһан юм гү гэжэ түрэлхидһөөнь, танилнуудһаань бэшэг, мэдээсэл редакци хүлеэнэ.

Д. ЖУГДУРОВА.

ЮРИСТНҮҮДЭЙ ХУРАЛДАН

Республикымнай бухы юристнүүдые түлөөлһэн 120 делегат түрүүшынгээ конференциндэ Улаан-Удэдэ сугларжа, байгша оной зун байгуулагдаһан СССР-эй Юристнүүдэй холбооной шиидхэбринүүдтэй зохилдуулан, гол зориг онуудаа тодорхойлбо.

Буряадай АССР-эй Адвокадуудай коллегиин түрүүлэгшэ П. П. Тютрин «Социально-хуулита гүрэнэй эрхэ байдалда Буряадай юристнүүдэй холбооной гол зорилгонууд» гэһэн элидхэл хэ.

Республикымнай юстициин министрэй орлогшо Н. М. Цыганкова Юристий холбооной Устав баталбаха тухай нэмэлтэ элидхэлэн байна.

Түбэй геологиа экспедициин юрисконсульт В. Н. Васильев, МВД-гэтеран Б. П. Рубан, Советскэйоной прокурор П. К. Селистов, МВД-гэй профилактика албанай начальниигай орлг В. А. Малышевский, Улаадын сэрэгэй гарнизоной албагша П. А. Ерохин гэгшэд дхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгхабаадаа.

Һүүлдэнь хоной хүтэлбэрилхы зургаа һунгагдаба.

В. ТОХОЕВА.

УНШАГШАДАЙНГАА АНХАЛДА

Буряадай номой хэблэлэй 1990 ондо хэблэргаха литературын түсэб манай республикын номой мінуудта эльгээгдээ. Энэ үридшэлэн табигдаһан түсэбтэ тэ-политическэ, үйлэдбэриин-техническэ, хүдөө ажахыаар ороноо шэнжэлэгын уран зохёолой ба үхибүүдтэ эюулагдаһан номууд ороно. Тиихэдэ һүүлэй үедэ Соведүү хүдэлмэриндэ үзэгдэжэ байһан шэнэ шэнжэнүүдые хлһан, хүдөө ажахыда нэбтэрүүлэгдэжэ эхилһэн арендно бигадна подрядууд тухай номуудта онсо анхарал хандуулаһан байна.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 120 жэлэй ойдфюулагдаһан «Тэмсэл соо үнгэргэгдэһэн наһан» гэжэ хэвэтэрнуудай соголбори, Агуу илалтын 45 жэлэй ойдо зулжа дайнай ветерэнууд Г. А. Воскобойников, С. Б. Хандюв гэгшэдэй бүтээһэн «Эхэ ороныгоо түлөө тулалдаанда морин сэрэгшэд» гэжэ номууд хэблэгдэхэ юм.

Урэн зохёолой ба үхибүүдтэ зорюулагдаһомуудые хаража үзэбэл, Буряадай уран зохёолшодой ба зохёолнуудһаа гадна олондо мэдэгдэжэ боложо, уншагшадбэдэрдэг болоһоч номууд дахин хэблэгдэхэгэр харгалдгай.

Һүүлэй үедэ ерад зоной түүхэ, үндэснэй гэжэ мэтэ асуудалнуудаар ехэтэ һонирходог болоһыраада абажа, «Нюуса тобшо» гэжэ монголой болон дэл литературын дээжэ болохо зохёолые буряад,ород хэлэ дээрэ гарахаар Буряадай номой хэблэл шиидэнхэй. Гадна «Буряад үреэлнүүдэй» согсолбори, «Мүнгэн сэ «Шоно бөгтөр» гэжэ үльгэрнүүд, «Буряад аялгануудэ» дуунуудай согсолбори хэблэгдэн гаржа, номой мануудта хуудалгаагаа байна. «Буряад арадай Росситай хахаһаа урдахи байдал» гэжэ Н. П. Егуновай монографиинагшадай һонирхол татахань дэмжэгүй.

«Ород-буряад хэлэнэй разговорник» гэжэ олон уншагшадай эрилтээр хэблэгдэхэ юм.

Мүн тиихэдэ уншагшадной һонирхоһон дэлгуудаараа номой магазинуудта хандахадань болохо бэ. Харин хүдөөгэй уншагшад «Номууд — почтоор» гэжэ мэдэ хандажа эхилэ хэжэ арганай байна. (Адрес: 670006, Улан-Удэ, пер. Ростовский д. 36). Урэн зохёолой ба үхибүүдтэ зорюулагдаржа ород хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн номуудтил абтахагүй.

ПИТЕРМАН,
Буряадай книготоргын пмэрилэгшэ.

УНШАГШАДАЙ ҺОНИРХОХ БАЙХАТ

ТИТИМҮҮДЭЙ СУГЛУУ

ФРГ-гэй Вупперталдах эй соо титимүүдэй бу 118 экземпляр суглуулбар юм. Тэрэниие дэлхэйн музейнүүдтэ хадагалаг байһан түүхын документн зурагуудые, эхэ дүрсые рулһан фотографинууды рэглэжэ нютагай уран шуудл бүтээгээ юм. Суд ри соо Клеопатрын, Н. иранай шахай, англи танай үмдэһэн титимүүд адли дүрсэ бүтээгдэнхэ

ОНСО АНХАРАЛ

Швейцарида футболдо тайшуулда таарамжата байдал байгуулахын тул анхаралаа хандуулагдана хайлбал, футбол наадад ооса стадионой трибун лаасуулха түхеэрэлгэ то донхой юм. Хэрбээ а температурын Цельсеэр дус хүрэтэр дошоолоо хүчүүдэй нуудаг һандал гшүр тодхеодоһон зэд х нуудаар бүлөн агаар аб арааг дамжуулагдана. футболистнуудай мүрысө дшиг удэр үнгэрегдэжэ рэй температурын 26 хүрэтэр дээшлээ һааць длянидай ара талада т дөөлөн һэрюусүлжэ улег гэ хүсэтэй вентиляторнуу ба, нимэ аргаар хүдэлг

ХАМАГҺАА ХОМХОЙ

Бэлтэнан (Ява олтри хойдо асари ехэ хэмжээ метр ута сагаан акула о рилодоһон байна. Тэрэ ха үүсэлэн хубаарилха мяхаша эн амитанай г соohоо бүхэли склад элдэб юумэнүүд —хуул лиад тамардаг гурбан п лоур, американ үйлэд боксернуудай нэгэ г ялаар хэдэһэн бильярд мін шаар, ябагаар һол урилдаха түхеэрэлгэ, хуу тулган табаг, искусс аргаар хэдэһэн үрэн г тын эйлнүүд олдоо. Эн һонирхолтой олдоншо 1898 ондо Регенсбургда мани) бүтээгдэһэн сем рые тиршажа хүдэлг ямаршьегүй саг тоолон ж жа байба.

ХАРААЛША ТУРЛ

Онтарио нуурай э Колбори (Канада) горо далдаа наймаанай түб шалта доро хүдалдан а дые гайхуулһан нэгэ байрлаа юм. Энэ шуб бэр англи хэлэн дээрэ т хай хараалай үсэнүүды гар хаихардаг зашал ба. Нэгэтэ гурбан н тиршада хараалша шуб боложо, городто ажа аали номон байдалта бо. Гэбэшье уни болоо рай нүгөө — американ Колбориһоо холо бэш дог Биркер городой ду нуулинь басша Дейн Д тагай газетын редакц бэ. Бухы округ соо су раһан энэ тиргаа нуур хаша соо байржа, дые мөн мүүхай хараа нуудта нүргажа байба налистнуудай тодорхо ёоор, энэ тиргаа к нэгэ айлнаа зугадаһан ха. Тэрэ айлай эзэн т шибшигаа мөн хараал нуудтэ нүргахын хэ эзэн бусаар харуулал ба.

«АЖАЛ» ДЭЭРЭЭ УС

Америкын Редингэ нэгэ хорото сэдьхэлтэн ли соо хулгай хэхэ дэгэд, нүнин харанхы шангай шэл хушалта сумаржэ, хүндэ усада гэмтээ юм. Эмшэлуул болоһон тэрэ хулгайша усалда ороной түлөө ри тулэхынь нүргуули дые суудтэ үгөө. Тэ «ажал» дээрэ усалда энэ хулгайшанда нэгэ д мянган доллар тэдхэм хэлөө гадна, гэмтэжэ бэтэй болоһоной түл бухэндэ 1200 доллар п лахэ гэһэн шиидхэбэри байгаа. Хуули гэ бшуу.

СУЛ ГУБИИН ХО

Абу-Дабиһаа Дубай (Арабуудай Нэгэдэмэ дууд) зурыһан шоссе гаар транспортын х наань, гэнэ усал заал лоһон байдаг. Энэ г тэмээнүүд хүнүдые оруулна. Тэмээн авто наа айдагүй байхадаа дэрэ һаад түбэг ушх Харгын гэнэ усалые хын тула эндэхи сил г шоссе харгы зубшуул километр утатай) тус рдо барилһан байна.

АЛИНИИНЬ ТУРГЭН

Денверэй (США) бай музейн хүдэлмэрилэгш ван-Риппер пишагана гойн хэр зэрэ тург толхые тодорхойлжо Мосойн нүрэхэ үедэ секундын 2,4 метр х хүдэлдэг байба бшуу хурдан гү? Хүнэй зэрэгүүлбэл, бүришье байха. Жэшээлбэл, ха рилго хэһэн боксёр зургаан метр хурдана то хэдэг гэшэ.

(«Сельская жизнь» абтаба).

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕ

Уншагшын һанамжа

САГААЛГАН ТУХАЙ

ХОТО, хүдөөгэй соёлой байшангуудта, клубуудта жэл бүхэндэ үнгэргэгдэдэг болохо сагаалганиие ямар удхатайгаар, ямар түхэл маягтайгаар найруулан эмхидхэбэл, ерэһэн хүн бүхэнэй сэдьхэл уяруулмаар, баясамаар, зориг бадаруулмаар байха бэлэй? Тиимэл сценари бэшээд РНМЦ-дэ тушааха конкурс «Буряад үнэн» ноябриин 17-до соносхоо һэн. Айл бүлэ бүхэндэ, нуурин тосхон, хонишодой үбэлжөөн бүхэндэ, ажахынуудай түб нуурида, районой түбэй соёлой байшанда, сагаалһан лэ газарта заабол сахигдаха эзэргэтэй хэдэн зүйлнүүдтэ тогтохо хүсэлтэйб. Энэ сценари бэшэ, харин һанамжанууд, дурадхалнууд.

Сагаалган арад зоноймнай ехэ дуратайгаар найрладаг бусад һайндэрнүүдһээ юугээрээ илгардаг бэ? Хүнэй, табан хушуу малай, үбэлэй янгинама хүйтэниие бүтэн дабан гаталһанай, нэгэ наһа нэмэһэнэй, тугалай буруун, бурууная хашараг, хурьганай түлгэ, түлгын шүлгэ, унаганай дааган, даагнай шүдэлэн болоһоной гэхэ мэтэ баяр. Энээндэ мүнөө сагай иимэ удха оруулха — хүнүүдэй, арадуудай (нацинуудай) хоорондын харилсааануудые энэрхы дулаахан болгохо, хүндэ сагаан сэдьхэл бадаруулха хэрэгтэ онсо анхарал табиха байгаа ха.

Сагаалганай хоёрдохи илгаань, мүнөө сагай удхань иимэ байбал һайн: олон зондо аша туһатай ажалаараа шалгарһан, ажалша бэрхэ, сэхэ сэбэр ябадалтай хүүгэдые хүл дээрэнь табиһан ажалша үг изагуурые толгойлһон аха заха хүнэй аша габьяа мартан, үндэрөөр сэгнэхэ, мартаал шүлгүүдые зохёогоод уншаха, дуу бариха. Жэлэй туршада олоһон Хүндэлэлэй грамота, хүндэтэ нэрэ зэргые, медаль орденуудые сагаалган удэр барюулха. Жэшээнь, «Эхэ-герой» медаль, Ажалай алдар солын орден районой түбэй байшан соо барюулха. Хара хүлһөө гаргажа олоһон хайра зэргые ямар нэгэн ноёной кабинет соо албан хойрогоор үгэжэ болохогүй. Олон зоной нюур дээрэ, баярай оршон байдалда томо шан, хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо шухала. Энэ баярай шан абаха үедэ үри саданарай, аша зэзэнэрынь байлсабал, ехэ һайн бэлэй. Ямар һайн магтаалтай эхэ, эсэгэтэй байһанаараа омогорхохо, тэдэнэй эзэргые даган дууряажа, саашань үргэлжэлүүлхэ хүсэлынь бүри бата болохо байна бшуу. Угаа уһанда хаядагүй бэлэй.

Сагаалган гэр бүлэһөө, айл бүхэнһөө эхилдэг. Гэрэй эзэн эхэнэр тэрээндэ бүри нягтаар зуунһаа бэлдэжэ эхилдэг. Һу тарагай элбэг, үнеэдэй һүтэй байхада, айрһа, эзэгэй бэлдэжэ хатааха. Үрмэ, тоhоо, мойһон болон бусад жэмэс холинхой амтан эдеэнүүдые бэлдээд, сагаалган хүрэтэр хадагалха байгаа. Мяханай хүрэдэг боломсоор үүсэеэ хэхэдээ үндын мяха нари соо хэжэ хүргэхэ. Хори бүриадууд «нари» гэдэг, зарим аймагуудта сагаалганда гэжэ орхидог мяхаяа ондоогоор нэрлэдэг. Дараса ехэ хэрэгтэй бшуу. Яахадааб гэхэдэ, бусад найр нааданда айлшад үрялаар ерэдэг. Харин сагаалганда аха эзэхынгаа, хүршынгөө амар мэндые мэдэхээ, сагаалганаар амаршалхаяа, аяга сайгынь үүгаад гарахаяа ямаршье үрялгүйгөөр орожо ерэдэг гэшэ.

Сагаалганай амаршалгануд гансал тэрээндэ хабаатай, өөрын маягтай. Орожо ерэһэн хүн гэрэй эзэнһээ дүү байбал, малгайгаа абажа табяад, хоёр гараа альгануудынь өөдэнь харуулаад, аха хүнэйнгөө тохоногуудые дороhоонь дүнгэжэ, ехээр хүндэлжэ, дохижо байгаад мэндэшэлдэг, сагаалганаар амаршалдаг. Амаршалгын үгэнүүдшье өөр янзын, шэнэ жэлэй удхатай байдаг.

Үбгэн аба, хүгшэн эжыгээ, эсэгэ, эхээ, аха, эгэшээ, түрэл гарбалаа нэгэ наһа нэмэһэнтэйнь дашарамдуулан амаршалхаяа ерэһэн зарим жаахан бэлэгтэй ерэдэг. Бэлэгээ хүндэтэй гуримаар тараажа үгэһэнэй удаа, айлшаар ерэгшэ иигэжэ эхилдэг:

— Амар сайн!

— Мэндэ, мэндэ!

— Амар мэндэ шэнэлбэ гүт?

— Амар амгалан даа, тайбан.

— Бэе лагшан, хүнгэн гү?

— Хүнгэн даа, хүнгэн!

Удаань, уулзаһан хоёр тала хоймор талада һуужа, ажал хэрэгүүд, үхибүүд, үрэ бэе тухайгаа, адууһа малай үбэлжэжэ байһан тухай, үбһэ хоолтой байһан тухай, нам һуужа, хөөрэлдэжэ захалдаг гуримтай байһан гээшэ.

Эдэ үгэнүүд аха үеын зондо мэдээжэ бээ, харин залуу үеэмнай, сагаалжа үзөөгүй зон, мэдэхэгүйшье байжа болохо. Тиимэ ушарһаа бэшэнэб.

Сагаалганай нэгэ удэр болоод үнгэршэдэг бэшэ һэн тула, тэрэниие хэдэн шата болгон, һубарюулаад үнгэргэбэл, ямар гээшэб? Хүүгэдэй саадуудта заабол ехэ зохид сценари зохёогоод, хүгжэм наадатайгаар үнгэргэхэ. Һургуулинуудта ёно тэдысэ бэшэ, харин элдэб уран һайханай хуудаһа, газетэнүүдые гаргажа байгаад, сагаан үбгэниие, элдэб хубсаһа хунар бэлдэжэ байгаад, һонин мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ байгаад, сагаалжа болоно. Үнинһөө хойшо заажа, хүмүүжүүлжэ байһан багшанараа амаршалха, пенсидэ гаранхай үбгэ наһан болоһон багшанараа хонхотой, шэмэглэжэ гоёоһон тоногтой морёор хүндэлэн уриж гү, али машинааршье уриж асархада болоно. Магтаал шүлэг уран гоёор уншабал, һайн байгаа. Гансал багшанарые бэшэ, һургуулида хүдэлһэн бүхы хүнүүдые бүгэдыень урижа сайлуулха байгаа. Пионер, комсомолшуудай хүсөөр концерт табиха.

Сагаан һарын шэнэһээ хахадалтарнь, хоёр долоон хоног соо ажалаа, һуралсалаа орхижорхёод, наада, зугаагаар дашуураад байгты гэнэ бэшэб. Сүлөөтэй саг оложо, һаалинн забһарта, хэшээлэй һүүлээр эдэ бүгэдые хэхэ. Үбэлэй һүни ута ха юм даа. Газар газарта: Түнхэндэ, Хоридо, Ивалгада, Баргажанда сагаалга үнгэргэлгэ өөрын онсо илгаатай байдаг. Эдэ илгаануудые адли болгон, магтаалда хүртэһэн сценариие гансал дахаад юумэ хэхэ хэрэгүй.

Арендэдэ гараашад үмсэдөө хэдэн моритой, шарга, тэргэтэй байдаг болоо. Хэн мориДоо гоёор шэмэглэжэ шаданаб. Хэнэй морин хатараар, жороогоор гаранаб? Хэн сэргэсэ гоёор байлганаб? Сагаалган болохоhоо түрүүн арадай депутадуудай сомоной Советэй гүйсэдком ямар айл ариг сэбэрэй талаар шалгарбаб гэһэн харалга эмхидхэбэл һайн бэлэй. Урдань, бүри колхозууд болохоhоо түрүүн, сагаалганай дүтэлхэдэ, гэр соохиёо, газаахияа, хорёо хотоноо заһадаг, үбһэ, шабаһанһаа, үбэлэй сагта сугларһан шорой шохойһоо яла сала сэбэрлэдэг байһан гээшэ. Сагаалганай архигүй һайндэр байһан. Һүнэй архи хаа яахан уудаг бурядуудта, үнеэнэй һаял тугаллажа эхилһэн сагаан һарада хаанаһаа һүнэй архи бэйлтэйб даа? Дарэсаяа заримань гаргажа болохо. Эхэнэрнүүдэй советүүд, архитай тэмсэдэг бүлгэмэй гэшүүд «арбан гурбан жолоотой» архидалгые сагаан һарада дүтэ табюулхагүй гэжэ ехээр ороддохо зэргэтэй. Хундагатай сэржэмэй орондо, шара тоhоор бушхаһан саламат, «шанагын гозоймо, шандаганай шабардама» шара улаан сай табиха. Сай уужа һуугаад, яаралгүйхэн удхалан зугаалхада, ямар аятай зохид гээшэб. Иимэ үүзалга үглөөгүүр, үдэршье, үдэшэжье үнгэргэжэ болоно. Удаань, ажалаа хэжэ дүүргээд, хэдэн айл сугларжа, уужам гэртээ хүршындөө гү, али малшадай байшанда сугларжа шагай шүүрэжэ, алта нюулсажа, дуу хаялсажа наадаха арга бии. Залааһанай дуун гээшэ мартагдажа байна. Миниий бага байхада, ябууд лэ дуу хаялсадаг байһан гээшэ. Ойр зуурхана өөнэдөө зохёогоод дууладаг бэлэй. Шүүгдэһэн, харюу олонгүй хаагдаһан тала ехэ аягүй байдалда ородог бэлэй. Тиигээд дахин уулзатараа бэлдээд. бодомжолоод ерэдэг байгаа. Мүнөө энэшье талаараа хаанаһаашьеб юумэ хүлеэхэ заншалтай болонхойбди. Миндаһан дээрэ буулгаһан дуу шагнаад лэ, хүлэй шадал мэдүүлэн, мэнэржэ дуйрэшэтэрөө собхороддоод, тарашадаг ушарнууд олон. Сагаалганай нааданда онсо буряад зугаа наадан, ёохор, хатарнууд байха зэргэтэй гэжэ һанагдана. Эндэ хүгжэмэй, уран һайханай талаар сагаалга хангалга тусгаар сценаряар бэлдэбэл, һайн. Харуулан ойлгуулха агитаци буряад хэлэн дээрэ шэнэлэгдэхэ зэргэтэй. Удаань бэлигтэй, сугларагшадые эльгээ тэбэрин энеэлгэжэ шадаха, нулимса дуһалтар уярмаар дуулаха хабатай хүнүүдтэ шан барюулха. Шангай мүнгэ татабари хээд суглуулхада, арсаха зон үсөөн байха.

Содном БАДМАЕВ.
журналист.

БУРЯАД ОРОН-89

Шүтэн һүгэдэлгэ (хатар).

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

1989 оной декабриин 25-да КПСС-эй Центральна Комитедэй эзлжээтэ бэшэ Пленум хүдэлмэриеэ эхилээ гэжэ мэдээсэгдээ һэн. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Пленум дээрэ элидхэл хээ. «Правда Бурятии» мүнөөдэрэйнгөө номерто «Хубилган шэнэдхэлгын хуби заяан партиин бата нэгэдэлһээ эхитэй» гэһэн гаршаг доро толилно. Газетын нэгэдэхи хуудаһанда КПСС-эй ЦК-гай Пленум тухай информационно мэдээсэл болон Пленумэй тогтоол үгтэбэ.

Декабриин 22-то Буряадай АССР-эй профсоюзуудай союзууд хоорондын XIX конференци боложо үнгэрөө гэжэ мэдэнэбди. «Үе сагнай шэнэ эрилтэнүүдые табина» гэһэн гаршаг доро мүнөөдэрэй номерто профсоюзуудай областной конференциин тоосоон толилогдобо.

Буряадай Ленинэй орденто оперо болон баледа академическэ театрай 50 жэлэй ойдо үдэрнүүдтэ гүйсэхэнь. Үнгэрһэн 50 жэлэй туршада зохёон байгуулхы ажалтай энэ коллектив алдарта зам гаталжа, академическэ гэһэн үндэр нэрэ эзэргэдэ хүрэтэрөө ургаһан гээшэ.

Кино, театрнуудта

«ДРУЖБА»
Она с метлой, он в черной шляпе — в 9-30, Разиня — в 11-30, 16-10, 21 (удл), Танцуй, танцуй — в 13-30, 18-20.

«РОДИНА»
Потерялся слон — в 10, 16, Благородный разбойник Владимир Дубровский —в 12, 14, Разиня — в 18-10, 20, 21-50.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — Перед рассветом — в 10, 11-50, 13-40, 15-30, 17-10, 19, 20-40. Зеленый зал — Враг мой — в 9-40, 13-30, 17-20, 20-50, Новые амазонки — в 11-40, 15-30, 19.

«ЭРДЭМ»
Неуловимые мстители — в 9-40, 12-40, Сэр — в 11, 15-40, 17-20, 21-10.

«ОКТЯ
Князь а Андреевич — в 9-40, (ды в Америке (3 серии)1, 15, 18-40.

«ВОСТ
Очень шная история — в 15-30, игатели — в 17, 19, 21.

«БАЙК
Жизнь дивительные приключенбинзона Крузо — в 15-30, девочка (2 серии) — в 130.

Сэнхир экран

ЧЕТВЕРГ, 28

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30 — «120 минута». 9.35 — Мультфильмнууд. 10.00 — Соносхол. 10.05 — Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 18.05 — Непалай түүхэ ба мүнөөдэрэй байдал тухай. 18.35 —Концерт. 18.55 — «Золотые ворота» — үхибүүдтэ фильм. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.05 — Дэбжэлтэ. Мэдээсэл. Соносхол. 20.30 — Мультфильм. 20.45 — Наадыш, гармонь! 22.00 — Время. 22.35 —«Студи—манай гэр гэхэ гү, али 30 жэл үнгэрһэн хойно» гэһэн үдэшэдэ үрилга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15, 12.15 — Мультфильм. 9.35, 10.45 — Байгаали шэнжэлгэ. 4-дахи класс. 9.55, 11.05 — Испан хэлэн. 10.25 — «Класс» — баримтата фильм. 11.35, 12.35 — Физикэ. 8-дахи класс. 12.05 — Шэнэ һонин. 13.05 — «Граница долга» —3 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. УЛААН-УДЭ — 16.50 — «Буряад орон». 17.35— Аяншалгын «Хамар-Дабаан клуб». 18.35 — «Талын галнууд» — тележурнал. (буряадаар). 19.10 — Байгал. 19.25 — «Парти болон общество». МОСКВА. 19.55 — Буряадай оперо, балеДэй 50 жэлдэ. УЛААН-УДЫН телестудиин дамжуулга. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — Ритмическэ гимнастика. 21.45 — Багахан концерт. 22.35 — «Граница долга» — 3 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 23.35 — Шэнэ һонин. 23.45 — «Манай саад». 00.15 — Эхэнэр хүн одото огторгой доро».

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23 редактор —2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства —2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации —2-34-01, переводов —2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская —2-33-31, выпускающие — 2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, Северобайкальск —35-73, п. Хоринск —55-6-99.

Рااканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 31. Н-03 Заказ № 298. Индекс 04613.